

JEŽKOVA
KNIHOVNA KATECHETSKÁ.

ČÍSLO 9.

Sv. Augustina

Knihá o vyučování katechumenův.

Přeložil

Dr. Ferdinand Jokl.

S povolením kníž. arcib. konsistoře Pražské ze dne
13. května 1887 č. 2603.

Cena 75 hal.

V PRAZE 1901.

Nákladem Cyrilio-Methodějského knihkupectví

Gustav Franci.

Knihovna katechetská.

Sbírka praktických spisů,

kteřou s povolením nejdůst. kníž. arcib. konsistoře Pražské
vydává **J. Ježek**.

Posud vyšly následující svazky:

- Číslo 1. *Praktická rukověť pro katechety*. Sestavil J. Ježek. 1893; 8° (XXIII a 290 str.) 1 zl. 50 kr., váz. v plátně 1 zl. 90 kr.
- Číslo 2. *Výklad biblické dějeproy*. Sestavil K. Tipmann. Díl I. Starý zákon 1889; 8° (278 str.) 1 zl. 20 kr., váz. v plátně 1 zl. 60 kr. — Díl II. Nový zákon. 1889; 8° (386 str.) 1 zl. 60 kr., váz. v plátně 2 zl.
- Číslo 3. *Výklad katechismu*. Příruční kniha pro katechety. Sestavil Vojt. Pakosta. Díl I. 1891; 8° (269 str.) 1 zl. 32 kr., vázaná v plátně 1 zl. 72 kr. Díl II. 1891; 8° (195 str.) 96 kr., váz. v plátně 1 zl. 36 kr.
- Číslo 5. *Evangelní perikopy*, jimž obsah, výklad a poučení přičinil Frt. Dusil. Část I. Perikopy nedělní. 1889. 8° (178 str.) 80 kr.; váz. v plátně 1 zl. 10 kr.
- Číslo 6. *Výklad evangelních parabol*. Promluvy, jež napsal Václav Macek. 1890; 8° (155 str.) 72 kr., vázaná v plátně 1 zl. 2 kr.
- Číslo 7. *Katechése sv. Cyrilla Jerusalemského*. Z textu řeckého (vydání J. P. Migne) přeložil a poznámkami opatřil Dr. Jan Lad. Sýkora. 1892; 8° (364 str.) 1 zl. 50 kr., váz. v plátně 1 zl. 90 kr.
- Číslo 8. *Příprava k sv. birmování*. Napsal Dr. Jos. Rydvan. 1901; 8° (58 str.) 48 h.

Ku zakázkám doporučuje se

Gyrillo-Methodějské knihkupectví

G. Franci

v Praze, Melantrichova ulice (dům Městské spořitelny).

KNIHOVNA KATECHETSÁ.

**Sbírka praktických spisů, kterou s povolením nejd. kníž. arcib.
konsistoře Pražské ze dne 13. května 1887 č. 2603 a za přis-
pění některých bratří duchovních**

vydává

J. JEŽEK.

- Serie 1. č. 1. Praktická rukověť pro katechety.
2. Výklad biblické dějepavy St. a N. Z.
3. Výklad katechismu.
4. Biblický zeměpis.
5. Výklad evangelních perikop.
6. Výklad evangelních parabol. (Řeči.)
7. Výbor katechesí sv. Cyrilla Jerusalemského.
8. Příprava k sv. biřmování.
9. Překlad knihy sv. Augustina „De catechizandis ru-
dibus“.
10. J. Gersona „De parvulis trahendis ad Christum“.

V PRAZE.

Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví G. Franci.
1901.

SV. AUGUSTINA

KNIHA O VYUČOVÁNÍ KATECHUMENŮ.

Přeložil

DR. FERDINAND JOKL.

S povolením kníž. arcib. konsistoře Pražské ze dne 12. prosince r888
č. 10.377.

KNIHOVNY KATECHETSKÉ

ČÍSLO 9.

V PRAZE.

Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví G. Franci.
1901.

Předmluva.

Aurelius Augustinus, nejslavnější mezi latinskými svatými otci a učiteli církevními, narodil se r. 354 v Tagastě, v Numidii. Matka jeho, Monika, byla rozená křesťanka, a patří k nejvznešenějším ženám staré doby, jsouc idealem manželky, matky a vdovy; otec však, jménem Patricius, přistoupil teprv asi rok před svou smrtí k Církví Páně.

Augustin, vynikaje neobyčejnými schopnostmi ducha i výmluvností, předčil již ve školách madaurských, a později karthaginských, kde nabyl svého vzdělání. Porušen byv prostopášnostmi velikého města, oddal se náruživostem, a puzen jsa zároveň ctižádostí, jako sofista stranil se křesťanství, přivinul se k sektě Manichejcův, a později k filosofii Platonově (386). Zatím proslavil se již jako učitel řečnictví v Tagastě a v Karthagině. Po té odebral se do Říma, odkud r. 384 povolán byl za učitele řečnictví do Milána. Seznámiv se tam se sv. Ambrožem, výborného tohoto biskupa slovem, a svaté matky modlitbami posléze obrácen na víru a r. 387 o Velikonoci pokřtěn byl. Vraceje se do vlasti, pohřbil v Ostii matku Moniku, zdržel se ještě nějaký čas v Římě, a teprv r. 388 přibyl do Afriky, kde žil s některými přáteli, vzdálen hluku světského, na malém statečku blíže svého rodiště. Zjednav si spisy svými slavného jména, byl

za své přítomnosti v Hippu-Regiu od tamějšího biskupa Valeria, ač se zdráhal, posvěcen na kněze r. 391 a ustanoven zástupcem staříčkého biskupa v úřadě kazatelském. Jemu dostalo se také vzácného vyznamenání na sněmě v Hippu r. 393 konaném, vykládati před shromážděnými biskupy symbolum víry. Po smrti Valeriově r. 395 stal se Augustin biskupem v Hippu.

Sídlo biskupské proměnil v jakýsi druh kláštera, kde bydlil a žil společně se svým duchovenstvem, stal se tak zakladatelem života kanovnického. Od té doby moc ducha a síla slova Augustinova vévodily v církvi africké. S naprostým úspěchem vystupoval proti Donatistům, Manichejcům, Arianům, Pelagianům a Semipelagianům, kterých všech porážka také rozhodla vítězství ducha afrického nad ostatním Západem. Augustinův věhlas byl se již rozšířil po vší Církvi, když umíral dne 28. srpna 430 uprostřed vřavy válečné za obléhání města Hippa Vandaly. Ostatky jeho, které původně se chovaly v chrámu sv. Petra v Pavii, byly v říjnu r. 1842 s dovolením papežským převezeny do Alžírka, kde uloženy jsou vedle pomníku, který na zříceninách hipponských postavili sv. Augustinovi biskupové francouzští. Památku jeho světí Církev dne 28. srpna.

Bez odporu sv. Augustin měl největší vliv ze všech otců církevních na rozvoj Církvě, jednak důsledností, se kterou hájil zájmy Církvě jak v theologii, tak v praxi, jednak hloubkou svého ducha, který uměl podivuhodně spojovati živly mystické se spekulativními. Ostatní svůj život vypsals přesně a s nesmírným sebezapřením ve spise nejznámějším: »Confessionum libri XIII.« (vyd. v. Raumer 1876), ku kterémuž se druží »Retractationum libri II.«, obsahující poněkud mírnější kritiku vlastních spisů. Těch vypočítává zde 93 ve 232 knihách, ze kterých jsou asi nejdůleži-

tější: »De doctrina christiana libri IV.«, »De Trinitate libri XV.« (vyd. Hurter 1881) a »De civitate dei libri XXII.« (vyd. Dombart 1877). Dobrá vydání sebraných spisů Augustinových jsou 8-svazková (v Paříži 1679—1700) a 22-svazkové (v Paříži 1836—1840). O Augustinovi psali za starověku Possidius, »Vita Augustini« (obyčejně přidává se k sebraným spisům), v nové době pak: Wiggers, Versuch einer pragmatischen Darstellung des Augustianismus und Pelagianismus (Berlín, 1821—1833); dr. Kloth, Der hl. Aurelius Augustinus, Aachen 1840; Bindemann, Der heilige Augustin (Berlin 1844); Poujoulat, Histoire de saint Augustin (něm. v překladě Hurterové); Dörner, »Augustin und sein theologisches System« (Berlín 1873); Böhringer, »Augustin« (Stuttgart 1877 až 1878, 2 sv.).

Výtečné spisy sv. Augustina přeloženy do mnohých jazykův; také do českého převedeny některé. Již Štítný přeložil v XIV. století »Zrcadlo hříšných« a »Mluvení soukromé« (Soli loquia), a v téže době někdo jiný zčeštil Homilie.¹⁾ V XV. století přeloženy: Rukověť, Pravidla řeholí klášterních a O marnostech tohoto světa. Tentýž spis vydán v XVI. století od Balt. Hostounského (1573) a v téže době Enchiridion od Jana Makovského z Makové (1546) a Historie o zkáze Jerusalema od J. Jahodky z Turova (1576), Psaní k Donatistům, překlad od Adama z Vinoře, vyd. od Václ. Šturma 1584, kniha O městě Božím (1589), pak O dni soudném, obě od Adama z Vinoře (1589) a j. v.²⁾ V naší pak době přeložil

¹⁾ Jungmann Josef, Historie literatury české, II. vydání, v Praze 1849, str. 39.

²⁾ Tamtéž str. 226—227.

Fr. L. Čelakovský hlavní dílo Augustinovo: O městě Božím 5 d. v Praze 1829—1833 a J. Herčík, Vyznání knih třináctero 1858. Téhož roku uveřejnil P. Herčík v »Blahověstu« překlad Augustinova spisu »O pravém náboženství«. V jiných ročnících téhož časopisu jsou přeloženy některé homilie a vybrané myšlenky sv. Augustina.

Život sv. Augustina sepsal Jos. Škoda v Hradci Králové r. 1841 a dr. Fr. Hošek (Život a spisy sv. Aurelia Augustina, v Brně 1863, nákladem Dědictví sv. Cyrila a Methoděje); Památky sv. Aurelia Augustina, díl I., vydal Frà Frant. Doubrava v Praze 1894. »Obrácení sv. Augustina na víru« vylíčili v exhortách: farář Jos. Václ. Smělý (»Obrácení sv. Augustina«. Šestero postních řečí, v Blahověstu r. 1874, str. 63, 74, 82, 98, 114 dle V. Arnoldiho, biskupa trevírského) a pražský farář Fr. Janků (»Augustin.« Patero postních řečí). Mimo to prof. J. Ježek ve spisku »Matky-vychovatelky« (Hlasy katol. spolku tiskového v Praze 1897) nastínil život sv. Moniky a sv. Augustina.

ÚVOD.

Jahen karthaginský, jménem Deogracias, písemně požádal sv. Augustina o pokyny, kterak si vésti při vyučování těch, kdož vstupují do Církve. Ve svém listě stěžuje si jmenovaný jahen, že velmi často bývá nespokojen způsobem svým, jímž poučuje katechumeny a prosí tedy sv. Augustina, by za těžko si nekladl přispěti mu radou v příčině té.

Augustin odpovídaje praví, že je mu po vůli jednak z přátelství osobního, jednak — a to hlavně — z povinnosti, ježto jde o prospěch Církve. Tak povstal spisek nadepsaný: *De catechizandis rudibus*. Spisek tento neobsahuje sice všech věcí, které hledí k umění katechetickému, aniž vše v něm hovoří potřebám naší doby, od Augustinovy tak rozdílné. Nicméně spisek tento položil křesťanské katechesi základy tak pevné, že právem užiti by směl původce jeho o sobě těchto slov sv. Pavla: »Já podle milosti Boží, kteráž mi dána jest, jako moudrý stavitel položil jsem základ; jiný pak po něm staví, avšak jeden každý viz, jak na něm staví; neboť žádný nemůže jiného základu položiti mimo ten, jenž jest položen, Kristus Ježíš¹⁾»

Čtyři jsou věci, které sluší míti na paměti při

¹⁾ I. Kor. 3, 10—11.

katechisování; předně účel katechese, za druhé obsah katechese, za třetí metodu katechese, konečně pak osobu katechetovu: jeho vlastnosti mravné a rozumové. O všech těchto věcech jedná tento spisek Augustinův, a to — čemu hlavně jest se diviti — tak, že osou všech těchto různých okolností položena jest láska. Učí, že účelem vši katechese jest láska k Bohu a k bližnímu; obsahem katechese pak, že mají býti dějiny a učení zjevení Božího, aby poznali katechumenové všecku lásku Boží k nám a aby tak zatoužili vzájemně milovati toho, kdo nás předešel svou láskou; o metodách výkladu pak soudí, že nejlepší je ta, která sama vyplývá z lásky naší k Bohu a lidem, a proto že katechetovi není zapotřebí žádné ctnosti tak velice jako lásky k Bohu a lidem, zvláště pak ke katechumenům.

I. Účelem katechese jest, jak sv. Augustin učí, láska ze srdce čistého a svědomí dobrého a víry nelícené;¹⁾ k tomu ať se vše odnáší a myslí posluchačův ať vždy se obracejí.²⁾ Poučování děj se pak tak, aby katechumeni slyšíce věřili, věříce doufali a doufajíce milovali.³⁾ Pilný pozor jest však míti, by na tento účel se nezapomnělo a posluchači aby snad nepřijímali poučení z liché záliby nebo ze záhubné zvědavosti.⁴⁾ + zn. složitě se odnáší

II. Jaký má býti obsah katechese, o tom zvláště zevrubně vykládá náš církevní učitel. Zvláštní částí katechese jest podle něho výklad.⁵⁾ Ten má obsahovati vše, co se odnáší ke zjevení Božímu od stvoření světa až po přítomné časy.⁶⁾ Není však

1) I. Tim. 1. 5.

2) De catech. rud. c. III., n. 6.

3) Tamtéž IV., 8.

4) Tamtéž VI. 10.

5) Tamtéž II. 4.

6) Tamtéž III. 5.

zapotřebí, aby se vykládalo vše, co obsahují knihy Starého a Nového Zákona, nýbrž dostačí, aby se vybraly věci důležitější a obšírně o nich se promluvilo. Aby však výklad byl úplný¹⁾ a dokonalý, nutno sprostředkovati příčinnou souvislost přehledným shrnutím všech událostí. V první řadě katecheta tedy bude se obíratí oněmi skutky zjevení, ve kterých se zračí nekonečná láska Boží k lidem, aby takto byli posluchači mocně dojati a pohnuti ke vzájemné lásce z vděčnosti. Při tom ovšem nezapomene vyložiti tu část zjevení, která naplňuje posluchače strachem a hrůzou. Katechumena pak sluší povznéstí ode strachu k lásce poučením, že jej miluje ten, jehož on se bojí.

III. Co pak se týče metody, praví sv. Augustin, že nutno míti se ke všem se stejnou láskou, ale že ne všem sluší podávati téhož léku. Podle různosti věku, pohlaví, vzdělání a podle množství posluchačstva bude různá také katechese. Historická část výkladu žádá si ovšem metody akroamatické, která však má se blížití dialogu u katechumenů vzdělanějších. — Sv. Učitel dále připomíná, že katechetovou starostí je, by poutal pozornost posluchačův. Na ten účel lze někdy užiti podobenství²⁾ neb okořevýklad přiměřeným vtipem. Zemdenou pozornost občerstvíme snadno výkladem o věcech podivuhodných a úžas budících.³⁾ Katecheta také svou řeč zpříjemní, když vybere nějaké místo mystické a poutavě je vyloží.

IV. Katechetu sv. Augustin si představuje jako muže značného vzdělání a vynikající výmluvnosti. Nicméně chce, aby, vyučuje začátečníky, ubíral se

¹⁾ De catech. rud. II., 4.

²⁾ Tamtéž IX., 13.

³⁾ Tamtéž XIII., 19.

cestou nejschůdnější a vyhýbal se formě hledané. Zvláště se vytykají vlastnosti dobrého katechety. Nejvíce je mu zapotřebí lásky, kterou Duch svatý vlévá v srdce naše. Tato láska učiní jej mezi malými malým, mezi nemocnými nemocným, k jednomu jej sníží, k jiným povznese, ke všem jej naplní přátelstvím. Jsouc poslušna vůle Boží, nebude hledati slávy své, než věčné spásy duší, a nebude ani tak sama učiti jako spíše dosáhne toho, aby Bůh mluvil¹⁾ skrze ni. Budou-li lidé chváliti výklady, ať neskládá katecheta důvěry v sebe, než v Boha, který vidí pokoru naši i strasti naše a odpouští nám všechny hříchy.²⁾ — Velmi mnoho také záleží na tom, aby katecheta, vykládaje, byl myslí veselý a radostivý. Té ovšem nedodá si člověk sám, než dostává se mu jí od Boha.³⁾

¹⁾ De catech. rud. VII., 11.

²⁾ Tamtéž XV., 23.

³⁾ Sestaveno podle úvodu předeslaného původnímu textu ve vydání Dr. Rotha ve sbírce »Fundamenta artis catecheticae«. Mohuč 1865 u Kirchheima. Základem překladu našeho je text Rothův.

Knihá o vyučování katechumenův.

HLAVA I.

1. Žádáš mne, bratře Deogratie, abych o něco s tebou se sdělil, co by ti s užitkem bylo pro prvopočátečné vyučování náboženské. Píšeš mi totiž, že pokládájíce tebe za zvláště schopného ke katechisování jak pro znalost víry, tak pro příjemnost výkladu, často k tobě do Karthaginy, kde jsi jahnem, přivádějí lidi, které nutno od samého základu uváděti do víry křesťanské.

Ty však, jak pravíš, býváš na velikých rozpacích, jakým způsobem by bylo lze co nejsnáze vštípati právě ty pravdy, které jsou základem víry křesťanské; kde výkladem začítí a jak daleko se v něm pouštěti a třeba-li po skončeném výkladě nějaké napomenutí ještě přidávati nebo přestati pouze na těch příkázáních, jichž zachovávání učni vystaviti dlužno za podstatu křesťanského života a vyznání. Přiznáváš se a stěžuješ si, že tobě samému délka a vlažnost tvých řečí se nelíbí a omrzuje tebe, nemluvě ani o těch, k nimž se dějí a o ostatních, kteří jsou jim přítomni. V takové tísní tedy se obracíš ke mně, abys mne pohnul, bych v lásce, kterou jsem ti povinen, nekladl si za těžko, uprostřed svého zaměstnání tobě v této příčině něco napsati.

2. Nejen pro lásku, kterou jsem osobně tobě, nýbrž pro lásku a služebnost, kterou jsem jako matce celé Církvi vůbec zavázán, pokládám za svou povinnost, neodepírati se nikterak žádné úlohy, kterou Pán ve prospěch těch, které mně učinil bratry, vznesl na mé síly, jimiž mne štědrost jeho obdařila, nýbrž naopak podjímati se každé rád a horlivě. Neboť přeji-li si, aby se rozdávaly poklady Páně co nejštedřeji, je mou největší povinností, jakmile poznám, že některý z mých bratří rozdavačů doznává při rozdávání těchto pokladů nějaké obtíže, abych podle svých sil přičinil se, by uměl snadně a obratně to, čemu chce snaživě a horlivě.

HLAVA II.

3. Co pak se týče tvého vlastního zdání, že ti často výklad tvůj připadá plytkým a nudným, nerad bych, abys tím se rmoutil. Snad ani mínění posluchačovo nebylo tak nepříznivo a jen tobě se zdálo, že, co mluvíš, je špatné na poslech pro cizího nejspíše proto, že ti tanul na mysli nějaký výklad dokonalejší. I mně se jen málokdy líbí výklad můj. Toužím totiž po lepším, jaký také vskutku ve své mysli chovávám, dříve než mu propůjčím slovného výrazu; nepodaří-li se mi to u míře žádoucí, hnětu se, že jazyk můj neuměl srdci mému vystačiti.

Chci zajisté, by vyrozuměl můj posluchač všemu zrovna tak, jak tomu rozumím já, i cítím, že toho nedosahuji svou řečí hlavně proto, že myšlenka jako blesk letí duši, kdežto řeč docela naopak, jsouc zdlouhavá, teprve se rozvíjí, když už myšlenka byla zanikla v hlubinách duše; nicméně poněvadž vtiskla paměti jisté dojmy, tyto trvají s dobami věnovanými k vyslovování slabik, z těchto dojmů pak po-

vstávají zvukové znaky, kterým říkáme řeč buď latinská, řecká, hebrejská nebo jakákoliv jiná, ať už znaky ty se vyslovují nebo pouze myslí, ačkoliv ony dojmy nejsou ani latinské, ani řecké, ani hebrejské, ani jakémukoliv jinému kmeni vlastní, nejsouce pro ducha ničím jiným, nežli čím je tvář tělu.

Jinak na př. hněv se jmenuje latinsky, jinak řecky, jinak a opět jinak v jiných jazycích podle rozmanitosti jejich; tvář rozhněvaného člověka není však ani latinská, ani řecká.

Zrovna tak nerozumějí ostatní národové, řeknu-li: »Iratus sum« (hněvám se), leč výhradně latinníci, ale když vzrušení rozpálené mysli pronikne v rysy obličeje, všichni rozumějí, kdo vidí rozzlobeného.

Leč ani ty z dojmův, které vtiskl rozum paměti, nelze hlasem vybaviti a smyslům posluchačovým říkajíc makavě předložiti, aby zřetelností se vyrovnaly výrazu tváře; ony dojmy totiž tkví uvnitř duše, tvář pak zevně na těle. Podle toho lze si tedy přestaviti, jaký je rozdíl mezi řečí naší a oním bleskem myšlenky, kdyžtě řeč nedostačuje ani dojmu, který zbyl v paměti po myšlence. Majíce hlavně prospěch posluchačů na mysli, rádi bychom ústně myšlenky své podávali tak, jak jsme je pojali v tom okamžiku, kdy promluvíti ani nemůžeme pro samou upjatost vnitřní, a poněvadž nám se to nedaří, na mysli klesáme a mrzíme se, jako bychom se snažili marně; a právě touto rozmrzelostí výklad náš tak velice ochabne, že je mnohem horší, než jaký byl, když se nám začínal nelíbiti.¹⁾

4. Ale horlivost těch, kteří si přejí mne slyšeti, je mi důkazem, že výmluvnost má nenechává posluchačů tak chladnými, jak se mi zdá, ale naopak, že je poučuje užitečně, jak pozuávám ze zalíbení,

¹⁾ Srv. hlavu IX. 14—15.

se kterým poslouchají; i snažím se horlivě, abych dokonale plnil tento svůj úřad, vida, kterak ochotně se přijímá to, co se skrze něj podává. Tak i ty právě z toho, že častěji k tobě přivádějí katechumeny, souditi bys měl, že jiným řeč tvá nikoliv nelíbí se tak, jak se nelíbí tobě, a neměl bys za marnou práci pokládati, když co myslíš, nevykládáš tak, jak by bylo tvým přáním, když tě přece ani nemůžeš mysliti tak, jak si přeješ. »Nyní vidíme skrze zrcadlo v podobenství, ale tehdáž tváří v tvář; nyní poznávám z částky, ale tehdáž poznám, jakož i poznán jsem.«¹⁾

Vždyť ani láska není tak mocna, aby prolomíc pozemskou temnotu, vnikla do oné věčné záře, se které se osvěcuje i to, co pomíjí. Ale poněvadž dobří den ode dne stávají se hodnějšími, aby uzřeli den bez mraků na nebi a bez přikvačující noci, jakož psáno jest: Čeho oko nevidalo, aniž ucho slýchalo, aniž na srdce lidské vstoupilo, co jest připravil Bůh těm, kteří jej milují,²⁾ proto hlavní příčina, proč se nám výklad náš při prvém náboženském učení nelíbí, není žádná jiná, než ta, že se nám líbí neobvyklé představy, kdežto obyčejný výklad nám se přičí. A pravda neomylná také je, že nás mnohem raději poslouchají, když na nás samých je pozorovati zálibu v předmětě, o kterém je řeč; neboť radost naše vlastní působí, že mluvíme snáze a příjemněji.

Není tedy nesnadno stanoviti, čím má začíti vyučování u víře, a jak daleko má sáhati, ani, jak se má vypravování střídati, by někdy bylo delší, jindy kratší, ale vždy ucelené a dokonalé; u čeho déle má se prodletí a co rychleji minouti; ale jak toho dovésti, bychom s největší radostivostí vyučo-

¹⁾ I. Kor. 13, 12.

²⁾ I. Kor 2, 9.

vali, (neboť jí se také řídí záliba posluchačův), o to je největší starost. A důležitost věci je na snadě. Miluje-li Bůh při tělesné almužně radostivého dárce,¹⁾ jak teprve při duševní? Aby však tato radostivost dostavila se v pravý okamžik, jest v moci milosrdenství toho, který nařídil tyto věci.

A tak především o způsobu vypravování, jak jsem poznal, že si přeješ, potom o příkazech a napomenutích a naposled o nabytí zmíněné radostivosti vyložíme, jak nám vnukne milostivý Bůh.

HLAVA III.

5. Výklad bude tenkrát úplný, když se poví katechumenům vše, počínajíc slovy písma: »Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi,« až po nynější časy Církve. Proto však katecheta neodřiká celého Pentateuchu, knih Soudcův, knih Královských, Esdreáše, celého evangelia a Skutkův apoštolských, naučiv se snad dříve všemu tomu zpaměti, aniž svými slovy vypravovati bude a vysvětlovati pořadem vše, cokoli obsaženo jest v těchto knihách: není na to ani času, ani toho zapotřebí. Ale ovšem podá se úhrnný obsah tak, aby veň pojalo se vše, co je znamenitějšího a co může poutati pozornost posluchačovu, a to pořádkem, který jest podmíněn posloupností jednotlivých období. Ale výklad těchto vybraných, důležitých věcí nesmí se zase díti snad tak, aby byly tyto věci v něm zavřeny jako jádro ve skořápce, nýbrž je nutno, aby vykládány byly zvolna a obšírně, aby byly takřka rozkládány před duševním zrakem posluchače, který jasně nazíraje neubrání se živému podivu; ostatní věci, které jsou vedlejší,

¹⁾ II. Kor. 9, 7.

rychle se vetkají mezi tyto zevrubné rozklady a s nimi se spojí v celek. A tak věci, které jsou hodny nejpilnějšího pozoru, tím lépe vyniknou, když ostatních pomíneme; a tak i posluchač, nejsa unaven, když přijde řeč na tyto důležité věci, zmocňovati se jich bude nepřetíženou pamětí.

6. Jest zapotřebí zajisté, abychom na zřeteli měli při všem učení přikázání Boží, které nakazuje dle slov Písma »lásku z čistého srdce a z dobrého svědomí a z neošemetné víry«¹⁾, a aby zároveň šetřili všestranně tohoto přikázání katechumenové z našeho návodu. Cokoli před příchodem Páně je nám známo z Písma, to jen proto jest napsáno, aby se připravilo lidstvo na příští jeho a aby přišla ve známost i Církev jeho, t. j. lid Boží, vyvolený ze všech národů, tělo to jeho, které se skládá ze všech svatých, počítaje a pojmaje v to i ty, kteří před příchodem jeho na světě žili a věřili, že přijde, tak jako my věříme, že přišel. Když se rodil Jakub, nejdříve vztáhl ruku z lůna mateřského, a v ruce té držel²⁾ nohu prvorozeného bratra svého; za rukou teprv objevila se hlava a po ní celé tělo ovšem. A přece hlava nejen nad ostatní údy, ale i nad samu ruku vyniká důležitostí svou a převahou, jsouc, byť i za rukou teprve se byla ukázala, již řádem přirozeným přednější. A tak i Pán náš Ježíš Kristus, dříve než jako vtělený Syn Boží přišel na svět, vyšel jaksi z tajemného lůna svého, aby se ukázal očím lidským, jako prostředník mezi Bohem a lidmi³⁾, jenž jest nade všecko Bůh požehnaný na věky⁴⁾, předeslal v arcioctcích a prorocích takřka částku

1) I. Tim. 4, 5.

2) I. Mojžíš 25, 25.

3) I. Tim. 2, 5.

4) Řím. 9, 5

svého těla lidského, jakoby rukou ukazoval, že se narodí. Spolu pak národ pyšný zákonem sevřel jako pěti prsty ruky. (Neztrácej se zřetele, kterak v pěti obdobích časových dal se ohlašovati a příští své prorokovati; kterak ten, skrze kterého byl dán zákon, patero sepsal knih; pozoruj pak zároveň, kterak oněm zpyšnělým, tělesně smýšlejícím a svoji vlastní spravedlnost stanoviti hledícím¹⁾, neudělil Kristus požehnání rukou otevřenou, ale rukou pevně sevřenou držel je, takže nohy jejich byly svázány a oni padli, my pak vstali jsme a stojíme.) Jakkoli tedy, jak už řečeno, Kristus ve svatých, kteří předešli ho časem narození svého, říkajíc část těla svého předeslal, přece sám hlavou jest na těle Církve²⁾ a onino všichni byli spojeni s tím tělem, jehož on jest hlavou, páskou víry v toho, ježž napřed ohlašovali. Tím zajisté, že byli před ním, neodloučili se od něho; ale zůstali spojeni s ním, věříce v příští jeho. Ruka i tenkrát, když dříve objeví se, přece jest podřízenou hlavě. A proto věz, že cožkoli napsáno, k našemu naučení napsáno jest³⁾; toto pak všecko dalo se jen v obraze a napsáno jest k výstraže nám, na které došli koncové věkův.⁴⁾

HLAVA IV.

¶ Jaký pak jest důležitější účel příští Páně, leč aby ukázal Bůh svou lásku na nás, doporučuje ji důtklivě? Neboť, když ještě nepřáteli jsme byli, Kristus za nás zemřel.⁵⁾ A to proto, že konec při-

1) Řím. 10, 3.

2) Kol. 1, 18.

3) Řím 15, 4.

4) I. Kor. 10, 11.

5) Řím. 5, 8—9.

kázání a vrchol zákona jest láska¹⁾, abychom i sebe navzájem milovali, a jak on za nás obětoval život svůj, i my obětovali život svůj za bratry své²⁾, a Bohu pak samému, poněvadž napřed nás miloval³⁾ a Syna svého jednorozeného neušetřil, nýbrž za nás všechny jej obětoval⁴⁾, abychom aspoň nyní lásku spláceli, když jsme napřed se zdráhali jej milovati. Není k lásce mocnějšího pobídnutí nežli láskou předcházeti, a příliš tvrdé bylo by srdce, které, když už nezačalo milovati, ani lásky sobě věnované by neopětovalo. Jestliže totiž už i při hříšné a hanebné lásce vidáme, že ti, kdo si přejí, aby vzájemně byli milováni, o nic se tak nesnaží jak o to, aby všelikými důkazy ukázali, jak veliká jest jich láska, a říkajíc, aby dovedli, že jest spravedlivo, aby ti, koho svěsti usilují, jim neodpírali vzájemné lásky, a sami ještě chtivěji hoří, jakmile uznamenávají, že stejnou láskou hárá i srdce těch, o něž se pokoušejí; když tedy srdce, které bylo chladné, se roznítí, jakmile uznamená, že je milováno, a když srdce, které již dříve hořelo, jakmile zví o vzájemné lásce, ještě více se rozplamení: jest zřejmo, že ničím se nebudí a nerozněcuje láska tak, jako když se vidí milován, kdo dosud nemiloval anebo vzájemnou lásku již zakouší neb aspoň v ní doufá, kdo již sám miluje. A je-li tomu tak již při lásce hříšné, jak teprve při pravém přátelství! Neboť oč jiného se bojíme, nechtíce porušiti přátelství, než aby přítel nemyslel, že není milován neb aspoň ne tak vřele, jak miluje sám? Kdyby tomu uvěřil, zajisté zchladla by v něm láska, která lidem jest požitkem u vzájemném obcování; i kdyby nebyl tak sláb, aby taková křivda

¹⁾ Řím. 5, 13, 16.

²⁾ I. Jan 4, 11; 3, 16.

³⁾ I. Jan 4, 10.

⁴⁾ Řím. 8, 32.

ochladila úplně jeho lásku, přestal by na lásce, kterou budí již ne přátelství, nýbrž vypočítavost. Stojí také za to, aby se uvážilo, jakým způsobem se rozněcuje láska podřízeného, když uznamenává, že jej představený miluje, ačkoliv i představení jsou rádi lásce svých podřízených, a radující se z jich horlivé poslušnosti, tím více je milují, čím více o ní se přesvědčují. Neboť taková láska jest vítanější, která nevychází ze železné nutnosti, nýbrž která vyplývá z překypující dobrotivosti. Ona láska zajisté tkví v potřebnosti, tato v milosrdenství. A když dokonce podřízený ani naděje neměl, že by mohl býti milován od představeného, neomylně bude pohnut k lásce, jakmile onen z vlastního popudu mu ukáže, kterak miluje toho, který ani se neodvážil očekávati štěstí podobného. Co je pak vyššího nad Boha soudce a co zoufaleji beznadějného nad člověka hříšníka, který se tím horlivěji odevzdával pod ochranu a služebnost pyšných mocností, jež spasiti nemohou, čím více pozbýval naděje, že se ho ujme ona mocnost, která nechce zlomyslností býti vznešena, ale kterou dobrota činí vznešenou?

8. Přišel-li tedy Kristus hlavně proto, aby poznal člověk, jak velice jej miluje Bůh, a aby to poznával za tím účelem, by zahorel láskou k tomu, který jej miloval, a aby bližního miloval z rozkazu a dle příkladu toho, který láskou nikoli k bližnímu, t. j. blízkému, ale k dalece zabloudilému stal se bližním naším, a jestliže veškeré Písmo sv., které napřed psáno bylo, napsáno bylo jako předzvěst příští Páně, a obsahují-li všechny pozdější spisy, pokud jsou potvrzeny božskou autoritou, vypravování o Kristu, a napomínání k lásce: jest zřejmo, že na oněch dvou příkázáních¹⁾, milovati Boha a bližního, se zakládají

¹⁾ Mat. 22, 40.

nejen celý zákon a proroci, ze kterých samých jen Písmo svaté se skládalo do tohoto výroku Páně, nýbrž i všechno ostatní, co později sepsáno bylo k naší spáse. Proto ve starém Zákoně jest skryt nový, v novém Zákoně jest zjeven starý.¹⁾

Podle onoho temného obrazu tělesně pojmající byli i tehdy i nyní sklíčení strachem trestu. Leč podle tohoto zjevení darovanou láskou osvobozeni byli z duchovně pojmajících tenkrát i ti, jichž zbožné mysli i skrytá tajemství se otevřela, i nyní osvobozeni bývají ti, kteří pyšně nehlobají, aby se jim snad nezatemnilo, co jest zjeveno. Poněvadž pak lásce nic se neprotiví více než závist, závisti pak matkou bývá pýcha, týž Pán Ježíš Kristus, Bůh člověk jest i božské lásky k nám znamením i lidské pokory pro nás příkladem, by veliká naše pýcha vyhojena byla opačným lékem mocnějším. Jest zajisté veliká bída pyšný člověk, ale ještě větší slitování pokorný Bůh. Tuto lásku tedy pokládej za cíl, za kterým ať se bere tvůj výklad a, cokoli vyprávíš, vyprávěj tak, by posluchač slyše věřil, věře doufal a doufaje miloval.

¹⁾ Srovnej: Contra Faustum I, XV., c. 2.: Starý Zákon pro ty, kdo dobře mu rozumějí, jest proroctvím nového. A tak i u prvního národa svatí praotcové a proroci, kteří rozuměli tomu, co konají, nebo co se děje skrze ně, měli v Novém Zákoně naději věčného spasení; k němu se odnášeli, jemu rozuměli a jej milovali; neboť ačkoliv ještě se nezjevoval, přec už se předobrazoval. K Starému pak se odnášeli, kteří v něm netoužili leč po slibech časných, ve kterých nerozuměli, že předobrazeny a prorokovány jsou věčné. Enarr. in Ps. LXXXIV. n. 4: Ve Starém Zákoně zobrazoval se nový: ten byl obrazem, onen výrazem pravdy.

HLAVA V.

9. I na přísnosti Boží, která dojíhá srdce lidská přespasitelným strachem, jest zakládati lásku, aby posluchač z radosti, že ten, kterého se bojí, jej miluje, se osmělil splácti mu lásku, a aby z lásky k němu štítil se mu znelíbíti se i jen tím, co by třeba zůstalo netrestáno. Velmi zřídka se přihází, ba téměř nikdy, že by někdo se přihlásil ke křesťanství, aby v něm nebylo aspoň trochu bázně Boží. Chce-li se však státi křesťanem, čekaje nějaké výhody od lidí, kterým myslí, že jinak se nezalíbí, nebo chce-li se uhnouti nějaké škodě se strany lidí, které se bojí uraziti nebo si znepráťeliti, nechce ani tak křesťanem se státi jako spíše zdáti. Neboť víra nespočívá jako poklonkářství ve planých vněšnostech, nýbrž v živém přesvědčení. Ale často vyplývá milosrdenství Boží z přičinění katechetova, takže žák opravdu tím se státi chce, čím původně se ustanovil pouze se tvářiti; teprve, když jej pojme tento úmysl, myslíme, že přišel. Skryto však nám zůstává, kdy přichází i duchem ten, který tělem stojí před námi; ale tak s ním zacházejme, aby v něm vznikla vůle, které třeba dosud nemá. Nebude jednání naše nadarmo, má-li již takovou vůli: tím se ona jen sesílí, i když nevíme, kdy vzala svůj počátek. Ovšem s užitkem jest, abychom, pokud možno, od těch, kteří znají katechumena, zvěděli nastrojení (náladu) jeho myslí nebo příčiny, které ho přiměly, hlásiti se ku křesťanství. Nebude-li nikoho, kdo by nám pověděl, jeho samého se otažme, abychom odpověď jeho učinili východiskem svých výkladů. Ale přijde-li licoměrně hledaje zisku nebo uhýbaje škodě, zajisté bude nás obelhávati; než právě u této lži začne naše poučování; rozumí se, že lži nevytkneme, jako kdybychom o ní byli přesvědčeni, nýbrž řekne-li, že jej

vede úmysl, který je chvalitebný, úmysl jeho — ať už pravý nebo předstíraný — pochválíme a dovedeme tím toho, že pojme jej touha býti tím, čím si přál zdáti se. Udá-li však nějakou jinou pohnutku než jaká se hodí na křesťanského katechumena: pokáráme jej shovívavě, přičtouce jednání jeho neznalosti a nevědomosti, a vyložíme a schválíme mu pravou podstatu víry křesťanské v krátkosti a s celou opravdovostí, abychom, jednak neubírali času budoucím výkladům, jednak abychom těchto nevěstěovali v jeho mysl dosud nepřipravenou. Takým způsobem přivedeme jej k tomu, že bude chtíti tomu, čemu dosud nechtěl buď z nevědomosti buď z přetvářky.

HLAVA VI.

10. Pová-li katechumen snad, že přichází Bohem vybidnut nebo boje se ho, podává nám nejvhodnější příležitost, bychom k ní přimknuli výklad o tom, jak velikou má Bůh o nás péči. Od těchto zázračných vnuknutí nebo snů převedeme jej pak na pevnější cestu výroky Písma, by zvěděl, jak veliké jest milosrdenství, kterého se mu dostalo dříve ještě než poznal Písem svatých. Ovšem také na to mu poukážeme, že ani Bůh by ho nebyl vybízel státi se křesťanem a vstoupiti v Církev ani, že by ho nebyl vzbuzoval takovými znameními nebo zjeveními, kdyby nebyl chtěl mu připraviti cestu k Písmu svatému, by v něm nehledal viditelných zázrakův, ale doufal v neviditelné a poučení tam čerpal bdě a nikoli ve snu.

Hned na to počne se výkladem o stvoření světa, jak Bůh vše dobře učinil až po nynější doby Církvě, aby tak podala se příčinná souvislost jednotlivých příběhův a, aby se vše uvedlo na konečný účel —

lásku, nač zřetel budiž obracován neustále v řeči i v jednání. Jestli už dobří gramatikové, majíce k ruce jen pouhé bajky a výmysly básníkův, určené pro zábavu myslí, jichž potravou jen třeť byvají, přece z těchto výmyslů hledí vyzískati užitek nějaký, jdoucí ovšem toliko za světskými účely: jak mnohem více nám sluší pozor míti, by se pravdě, kterou vykládáme, snad neuvěřilo jen z liché záliby nebo ze záhubné zvědavosti proto, že nebyla podána ve srozumitelné souvislosti. Ale zajisté zase nebudeme této souvislosti tak doličovati, abychom, ztrácejíce s očí pásmo vypravování, pouštěli se v rozvleklé rozbory; naopak, naš příčinný výklad budiž zlatou nití, která pojí drahokamy, ale nevadí šperku nějakou přílišností.

HLAVA VII.

11. Když skončíme vypravování biblické, přejdeme k výkladu o naději na z mrtvých vstání, při čemž se zmíníme přiměřeně k chápavosti posluchačově a ne příliš zdlouha, o jalových posměšcích, které tropívají nevěřící ze zmrtvých vstání těla, a promluvíme o blaženosti posledního soudu pro dobré, o jeho přísnosti ke zlým a spravedlnosti ke všem. S hrůzou a odporem připomenouce tresty bezbožníkův, s touhou zvěstujeme království spravedlivých, onu nebeskou obec a její radosti. Potom poučujme a povzbuzujme slabost lidskou proti pokušením vyskytající se vně i uvnitř Církve, vně proti pohanům a židům, uvnitř pak proti plevám na stodole Páně, i nebudeme mluvit o všelikých hříšnicích zvláště a rozmanité chyby jejich zevrubně kárati, ale pro krátkost času ukážeme jen, jak to všechno bylo předpověděno, a jaký užitek vyplývá z pokušení pro vzdělání věřících a, jaký lék z příkladu shovívavosti Boží,

kteřá všechno to až do konce ráčí trpěti. Poučujice jej o bezbožnosti těch, kteří pouze tělem bývají v kostelích, připomeneme stručně a slušně, že žádá počestný způsob křesťanského života, aby se varoval opilcův, lakomcův, podvodníkův, hráčův, cizoložníkův, smilníkův, milovníkův divadel a těch, kteří pověřečně lékův užívají, kouzelníkův, astrologův a všech, kdo ničemným uměním hádají budoucnost i ostatních podobných lidí, aby nemyslí, že takové věci lze bez-trestně dělati, vida, že mnozí, kteří se nazývají křesťany, mají v takových věcech zalíbení, jich hájí, k nim svádějí a přemlouvají. Z Písma svatého jej poučme, jaký konec jest určen těm, kdo setrvají v takovém životě, že ovšem je Církev dlouho trpí, ale konečně přece vylučuje. Předem se mu také oznámí, že nalezne v Církví mnoho dobrých křesťanův, pravých občanův nebeského Jerusalema, stane-li se sám křesťanem. Na konec však důrazně připomeneme, ať nezakládá naděje své na lidech, poně-vadž nesnadno je člověku posouditi, kdo jest spravedlivý, a i kdyby snadno bylo, že nepředkládají se nám příklady spravedlivých k tomu, abychom jimi se ospravedlňovali, nýbrž, abychom napodobíce je, doufali, kdo ospravedlnil je, že také ospravedlní nás. A tím se stane, co je věci nejdůležitější, že ten, kdo nás poslouchá t. j. kdo poslouchá skrze nás Boha, prospívaje mravy i vědění a drže se cesty Kristovy, nebude přičítati toho ani sobě ani nám, ale i sama sebe i nás i kohokoliv ještě miluje jako přátele, v onom a k vůli onomu bude milovati, který miloval jej ještě nepřítel, ospravedlně jej, učini si přítelem. V tom pak, myslím, netřeba ti poučování, že nebude-li dosti kdy, krátce věc vykonáš, bude-li pak kdy, že promluvíš zevrubněji; to ostatně bez připomínání sama nutnost sebou přivodí.

HLAVA VIII.

12. Na to však dlužno pozor míti, že přijde-li k tobě muž vědecky vzdělaný, který si byl předsevzal státi se křesťanem, jest velmi nesnadno si pomyslití, by nebyl poznal již mnoho z našich písem a z naší literatury, čím vyzbrojen jsa k tobě právě přichází, by přijal svátosti. Tací lidé totiž ne teprv v tom okamžiku, kdy se stávají křesťany, nýbrž dříve obyčejně všechno pilně uvažují a hnutí své mysli s kým kde mohou sdělují. S takými lidmi hodí se krátce jednati a nikoli nudně vštěpovati jim, co již znají, nýbrž stručně jen podotknouti, že, jak známo, to a to jest obsahem naší věrouky; i vypočteme hned zběžně všechno, co necvičeným a neučeným teprve pracně se vštěpuje, aby, co katechumen ví, neslyšel jako poučení nové a, neví-li dosud snad ještě něco, aby si zapamatoval, když říkáme, že to již asi zná. Nebude také se škodou, otážeš-li se, co jej pohnulo státi se křesťanem, abys, vida na př.. že jej přivedly k tomu knihy buď kanonické neb užitečné traktáty, je pochválil podle různé kanonické jich hodnoty ¹⁾ a podle pečlivosti ²⁾ jich

¹⁾ Srovnej Epišt. LXXXII. (al. XIX.) n. 3.: Vyznávám, že chovám pouze k těm knihám Písma svatého, které nyní slovou kanonickými, tak velikou úctu, že jsem naprosto přesvědčen, že nikdo z jejich spisovatelův se nezmýlil; a narážím-li v nich na něco, co se mi nezdá srovnávatí se s pravdou, nepochybují ani dost málo, že buď v text vloudila se chyba, nebo že překladatel nevystihl předlohy nebo že já dobře nerozumím. Ostatní knihy pak čtu s tím přesvědčením, že, jakkoli vynikají svatostí svého obsahu a učeností, za pravé se uznati mohou nikoli pro jejich autoritu, nýbrž proto, že co obsahují, za pravé se dosvědčuje, buď oněmi kanonickými knihami nebo věrodatnými důvody za pravdu může se uznati.

²⁾ Srovnej De moribus Eccles. cath. I. I. C. 1.: Kdo by i při všední soudnosti nepochopil, že sluší výklad Písma sv. u těch hledati, kteří jsou jeho učitelí, a že se státi může, ba

vykladačův, a výslovně poukázal na podivuhodnou vznešenost obsahu a prostotu formy¹⁾, kdežto při ostatních spisech poznamenáš, že svým zvucným a strojeným slohem hodí se pro mysl pyšnější a proto také více plytké. Také na katechumenovi sluší vyzvěděti, kterého spisovatele čítá nejraději, které knihy nejraději studoval a která z nich přivedla jej k tomu, že se odhodlal přijati křesťanství. Když povi, vyslovíme svou pochvalu, známe-li tyto knihy sami nebo víme-li aspoň z pověsti, které se těší v Církvi, že sepsány jsou nějakým znamenitým katolíkem; přišla-li mi však do ruky kniha kacírská a má-li tedy kacírská mínění, odporná víře pravé, která z nevědomosti přijal za katolická, poučíme jej velmi bedlivě, dovolávajíce se autority Církve obecné a spisů před-

i že se stává, že leccos neučeným se zdá nejapné, co vyloženo jsouc učenějšími, jeví se býti chvalitebné a ozřejmeno jsouc tím lépe se líbí, čím objasnění bylo nesnadnější? Toto se přibízívá u svatých knih Starého Zákona, hledá-li, kdo se v nich nad něčím pozastavuje, raději učitele zbožného než bezbožného tupitele. Přejde-li kdo, přeje si poučení v těchto věcech, k biskupovi nebo ke knězi nebo k jakémukoli představenému a sluhovi Církve katolické, který se neodbodlá prostě k výkladu tajemství nebo, přestávaje na pouhé víte, netouží hlubšího poznání nabyti, nepotřebuje zoufati proto, že ani všichni, u kterých hledal poučení, dáti ho nemohou ani všichni, kdo poučení hledají, ho nejsou hodni. Pilnost a zbožnost pomohou; prvá způsobí, že vědouce nalezneme, druhá, že budeme hodni, bychom věděli

¹⁾ Srv. Vyznání sv. Augustina hl. III. kap. 5. Ustanovil jsem u sebe obrátiti pozornost na Písmo sv. abych věděl, jaké jest. A ejhle, vidím, co učeným známo není, ani jasno dětem, ale co s počátku je nepatrné, později vznešené a zahalené tajemstvím; a nemohl jsem vniknouti do toho ani skloniti svou šíji. Neboť, jak nyní mluvím, takového nebyl jsem mínění, čta Písmo, nýbrž nehodné zdálo se mi býti srovnání s důstojností ciceronskou. Nadutost má štítla se jeho prostoty a rozum můj nepronikal jeho jádra. Nicméně ono bylo, které s námi má růsti s dětmi, ale já nechtěl jsem býti dítětem, zdaje se ve své zpupnosti sám sobě velikým.

ních učencův, kteří slyneli církevní pravověrností, ačkoli se také někdy přihodilo, že mužové, kteří dobrými katolíky zemřeli, zůstavili spisy obsahu křesťanského, kterými dali podnět k nějakému bludnému učení buď tím, že se nerozumělo některým místům jejich spisův, buď tím, že sami — jak bývá při nedostatečnosti lidského rozumu — nevnikli dosti hluboko do věcí skrytějších a zdání pravdy zmátli s pravdou samou. A není to také nic divného, kdyžtě na základě spisův kanonických, ve kterých jest obsažena přece čistá pravda, mnozí smyslili si množství záhubných učení na rozboření jednoty církevní, nikoli tím, že by některým věcem byli rozuměli jinak, než jak rozuměl spisovatel a jak sluší rozuměti; (neboť kdyby v tom nic více nevězelo, kdo by rád neodpustil lidské křehkosti, ochotně chybu napravit?) ale tím, že bránili nekalých výmyslů svých s prudkou zarputilostí a tvrdošijnou domýšlivostí. O všech těchto věcech třeba promluvit s katechumenem, který přistupuje ke společnosti křesťanské nikoli jako idiota — podle obecného způsobu řeči — nýbrž jako muž vzdělaný a vycvičený knihami učenými. Aby katechumenovi poučování naše nepřipadalo nějak nešetrným, učitelské autority užijeme jen tolik, kolik předpokládáme, že již snese jeho pokora, která jejk nám přivedla. Za neustálého zření k cíli,¹⁾ který všechno převyšuje, ostatní projedná se rychle podle pravidel rozumného způsobu vyučování — jak už výše pověděno — ať vysvětlujeme nauky víry přehledně nebo zevrubně, ať mluvíme tímto způsobem o mravouce nebo o různých pokušeních.

¹⁾ I. Kor. 2, 31.

HLAVA IX.

13. Někteří přicházejí také z nejrozhlášenějších škol grammatických a řečnických, které nelze počítati ani k nevzdělaným, ani k oněm učencům, jichž soudnost zbystřena jest řešením hlubokých otázek. Těmto tedy lidem, kteří myslí, že předčí ostatní řečnictvím, nutno mnohem důrazněji nežli nevzdělaným vložit na mysl, že mají pilně na zřeteli míti, by v křesťanské pokoře nepohrdali těmi, o kterých jim známo, že se vyhýbají chybám srdce bedlivěji nežli chybám řeči, a aby se ani neopovážovali cvičený jazyk s čistým srdcem srovnávati, neřku-li mu před ním přednost dávati, jak dosud bylo jejich zvykem. Zejména však jest nutno, vésti je k porozumění Písma sv., by jeho prostá výmluvnost jim se neprotivila pro svou nelíčenost,¹⁾ a aby nemyslili, že se musí lidská slova a skutky, které tam smyslnými závoji jsou přikryty,²⁾ doslova bráti a že

¹⁾ Srv. Vyznání I., VI. k. 5. Poněvadž jsme slabí, bychom pouhým rozumem našli pravdu, proto nám jest zapotřebí autority Písma svatého, již uvěřovati jsem začínal, že bys nebyl Písma svatého opatřil po všech zemích takovou autoritou, kdybys nebyl chtěl, aby se v Tebe věřilo skrze ně a abys byl také skrze ně hledán. Již i nesrovnalosti, které mne dosud v Písmě zarážely, uslyšev věrojatný výklad mnohých věcí, začal jsem uznávati za hlubokost tajemství; a proto také zdála se mi jeho autorita hodnověrnější a víry svaté důstojnější, že všem ke čtení bylo přístupno a přece důstojnost tajemství svého zahalovalo těžším smyslem, poskytujíc se slovy zřetelnými a nejprostším slohem všem i vzdělávajíc zároveň důvtip těch, kteří nejsou lebkého srdce, takže přijalo všechny do přátelského svého lůna a úzkými štěrbinami propustilo málo koho až k Tobě, mnohem více jich ovšem k Tobě přivedlo, jakoby ani takové autoritě se netěšilo ani svých přívržencův nečerpalo z lůna svaté pokory.

²⁾ Srv. De doctr. christ. I. III. k. 5. Štřez se, bys obrazného rčení nebral do slova . . . Rozumí-li se obraznému rčení

netřeba jich, aby se jim rozumělo, těchto závojų zbavovati; dále ukáže se jim užitečnost tajemství, tak zvaných mysterií, jak záhadečnost jejich právě prospívá pravdě, zapuzujíc omrzelost,¹⁾ a sice ukážeme jim ze zkušenosti, jak některá věc dříve lhostejná nějakým zallegorisováním náhle nabyla důležitosti. Těm také bude s užitkem svrchovaným, aby poznali, že tak sluší zrovna dávat přednost myšlénkám před slovy jako duši před tělem. A tak raději budou poslouchati pravdivé řeči než výmluvné, jako raději míti musí přátely rozumné nežli hezké. Také ať poznají, že pro sluch Boží není jiné řeči než oddanost srdce; i nebudou se vysmívati, slyšíce, kterak ten neb onen kněz nebo služebník Církvě se modlí k Bohu buď nesprávnými slovy nebo chybnými vazbami nebo že sám svým slovům nerozumí a je špatně vyslovuje; ne že by se tyto věci neměly opravit, by lid aspoň rozuměl, čemu říká amen, ale přece nutno jest, by je zbožně a trpělivě snášeli ti, kteří vědí, že podstata dobré řeči tkví jak na řečništi ve vnější formě, tak v kostele ve vnitřní zbožnosti. A takový podařený výklad lze snad na-

jako vlastnímu, tělesně se mu rozumí . . . To jest právě bídným otroctvím duše, že musí se spokojovati znamením za věci a že nemůže duševního oka povznést nad tělesné stvoření, aby načerpala věčného světla. — Tamtéž k. 10.: K poznámce, že obrazné rčení se nemá bráti doslova připomenouti zbývá, že naopak nesluší se vlastní rčení chtíti pojímati obrazně.

¹⁾ Srv. tamtéž I. II. k. 6 Nikdo nepochybuje, že podobnostvím všechno lépe poznáváme a že býváme velmi rádi, nalézajíce, čeho jsme se nemohli dohledati. Kdo naprosto nenalézají, čeho hledají, trpí hlad, kteří pak nehledají, poněvadž jim vše na snadě, omrzelostí se nudí; v obém případě však třeba vystříhati se ochablosti. Velikolepě a spasitelně tedy Duch svatý Písmo svaté tak uzpůsobil, že místy zřetelnými sytí hlad, temnějšími omrzelosti nedávajíc vzniknouti. A také z temných míst skoro nic se nevyzkoumá, co by jinde nebylo řečeno naprosto srozumitelně.

zvati dobrou řečí, nikoliv však modlitbou. A co se pak týče svátosti,¹⁾ kterou mají přijmouti katechumeni, u rozumnějších ať se prostě připomene její význam; tupějším hlavám se to vyloží zevrubně a a podobenstvími, aby tím nepovrhovali, co vidí.

HLAVA X.

14. Přeješ si snad také, abych na nějakém příkladě doličil prakticky všechno to, co jsem ti připomenul. I vyhovím ti tak, jak dovedu s pomocí Boží; ale napřed jest mi promluvití, jak jsem slíbil, o tom, kterak nabyti radostivosti myslí, o níž se již stala svrchu zmínka. Neboť o pravidlech katechetiky, tuším, dostatečně jsem se rozhovořil, bych slib svůj splnil. I nebylo by vlastně mou povinností, abych ve přítomném svazečku podal sám praktický příklad na svá pravidla. Učiním-li tedy tak, bude to dodatkem. Jak bych však nadbytečně mohl o něčem mluvití, kdybych napřed si neodhalil to, co patří k dovršení vlastního vykladu? —

A nestěžuješ si také do ničeho tak trpce, jako do toho, že při vyučování katechumenův ti připadá výklad tvůj plytkým a nicotným. I jsem přesvědčen,

¹⁾ Sv. Augustin zde mluví o svátosti soli (o svěcení soli), která se udělovala katechumenům. Srv. De peccat. merit. et rem. I. II. k. 26: Posvěcení neděje se jediným způsobem; neboť, jak myslím, i katechumeni se posvěcují zvláštním způsobem: znamením Kristovým, modlitbou a vzkládáním rukou; i jest také to, co (sůl) přijímají, světlejší, než obyčejný pokrm, poněvadž jest to svátost (t. j. svátost v širším slova významu.) Srov. Cat. Rom. p. II. c. I. qu. 2.) — Vyznání I. I. hl. 11. Již jako chlapec slýchal jsem o životě věčném, který je nám slíben snížením Pána Boha našeho, tvého syna, který sestoupil k pýše naší, i býval jsem znamenán znamením kříže jeho a kořeněn jeho solí už na klíně matky, která mnoho v Tebe doufala.

že se ti tak děje nikoliv vinou obsahu — neboť známa je mi tvá znalost věci — ani nedostatkem výmluvnosti, nýbrž pouze proto, že se mrzíš. A mrzutost tato má svůj pramen — jak už bylo řečeno — v tom, že více nás těší a jímá to, co mlčíce myslí vidíme než to, co slyšíme ve zvuku slov, který daleko toho nevystihuje; neboť má také pramen svůj v tom, že i když výklad náš jest pěkný, raději pohodlně a beze vší starosti poslechneme nebo si přečteme, co lépe pověděl někdo jiný, nežli se odhodláme sestaviti si náhle řeč přiměřenou cizímu rozumu, nemajíce ani jistoty, že se nám povede dle přání, nebo že ji posluchači s užitkem vyslechnou; nebo proto, že to, čemu učíme, jsouc nám úplně známo a nepřispívajíc skoro ničím k našemu pokroku, omrzuje nás, máme-li se k tomu neustále vraceti, a nemůže ovšem býti rozkoší pro našeho již vyspělého ducha. I posluchač¹⁾ může působiti mrzutost u řečníka, ne že bychom měli toužiti po lidské chvále, nýbrž proto, že to, co podáváme, dar Boží jest, a protože, čím více milujeme své posluchače, tím horlivěji si přejeme, aby se jim líbilo, co se jim předkládá ke spáse; nedaří-li se nám to, rmoutíme se, ochabujeme uprostřed výkladu a klesáme, domnívajíce se, že námaha naše je nadarmo. Také se mrzíme, býváme-li vyrušováni, když chceme něco dělati, co nás buď zajímá, nebo co vykonati uznáváme za potřebnější, a jsme-li nuceni buď příkazem někoho, koho si rozhněvati nechceme, nebo naléhavými prosbami, s rozladěnou myslí přistupujeme již ke katechisování, k úkolu to, který žádá velikého klidu, žehrajíce v duchu

¹⁾ V některých rukopisech se čte ještě nehybný, neboť proto, že ani výrazu v tváři nezmění ani posunkem na jevo nedá, že se mu líbí nebo že aspoň rozumí tomu, o čem je řeč.

na to, že se nám činí nemožným zachovati obvyklý pořádek prací a že nemůžeme všemu postačiti. A tak řeč, plynouc z rozmrzelé mysli, nebývá ani příjemná; neboť není možná, by z nudy a suchoparu vzešlo něco dokonalého. Někdy zase jsme rozmrzeli pro nějaké pohoršení a v tom někdo přijde s vyzváním: »Pojď, promluv zde s tím; chce býti křesťanem.« Kdo k nám tak mluví, ani netuší, co nás uvnitř hněte; nemohouce jim odhaliti vnitřní svůj stav, tím nevrleji se propůjčujeme jejich přání. I bude zajisté řeč naše mdlá a nelahodná, vyvírajíc z mysli rozbouřené a rozčilené. Kdykoliv která z četných těchto příčin zachmuří radostivost naší mysli, u Boha hledati budeme pomoci, která by uvolnila stísněnost, a dosáhnouce takto radostivé mysli, vesele a čile vykonáme dobrý skutek. »Neboť radostivého dárce miluje Bůh.«¹⁾

15. Zarmucuje-li nás pak to, že posluchač nerozumí myšlence naší, s jejíhož vrcholku jaksi sestupující musíme prodlévati ve zdlouhavých slabikách, které jsou hluboko pod ní, a máme-li starost o to, jak bychom dlouhými oklikami ústy ze sebe vypravili to, co duch jakoby jedním douškem polyká, omrzuje nás řečnění a raději bychom mlčeli, poněvadž řeč docela klame naše očekávání: v také případnosti připomeňme si vždy, co nám přikázáno je tím, který dal nám příklad, abychom následovali šlepějí jeho.²⁾ Jakokoli učlánkovaná naše řeč velice se liší od živosti myšlenky naší, přece daleko ještě vzdálenější jest smrtelné naše tělo stejnosti s Bohem. A přece ačkoli tuto (Boží) podobu měl, sám sebe zmařil a přijal podobu služebníka... poslušen jsa

¹⁾ II. Kor. 9, 7.

²⁾ I. Petr. 2, 21.

až ke smrti kříže.¹⁾ K čemu pak jinému, leč že slabým učiněn jest slabý, aby slabé získal?²⁾ Slyš jeho následovníka, an jinde také praví: »Neboť jsme-li myslí přemrštěni, pro Boha jsme; jsme-li mírní, pro vás. Neboť láska ku Kristu pudí nás, rozvažujeme-li, že jeden zemřel za všechny.³⁾« Kterak by se byl odhodlal zasaditi se za duše jejich, kdyby za těžko mu bylo bývalo schýliti se k uším jejich? A proto stal se maličkým uprostřed nás jako žena kojící, která opatruje dítky své.⁴⁾ Je-li pak to zábavou kusá a zkomolená slova předžvatlávati, ač-li že nás k tomu nepudí láska? A přece lidé přejí si míti děti, kterým by to mohli činiti; a raději matka drobná sousta vpouští do úst synáčkovi, než aby sama pojídala větší. Nespouštějme také s myslí vzpomínky na slepici,⁵⁾ která přikrývá hebounkým peřím něžná kuřátka a hlasem přitlumeným jen přivolává malá písklata, jež by hned stala se kořistí dravého ptáka, jakmile by opovrhla útulnými křídly. Kochá-li se mysl naše v pravdě, pronikne-li pravdu až do hloubky, zajisté pozná, že láska, čím horlivěji se spustila do hloubky, tím mocněji se vrací k největším tajemstvím, ještě více se bude těšiti, jsouc dobře přesvědčena, že láska u těch, ke kterým sestupuje, nehledá ničeho mimo jejich spásu věčnou.

HLAVA XI.

16. Pojme-li nás však chuť buď čísti nebo slyšeti nějakou již hotovou a lepší řeč, a zmocní-li se nás z té příčiny také rozmrzelost, že si teprve máme

¹⁾ Fil. 2, 5—8.

²⁾ Srv. I. Kor. 9, 22.

³⁾ II. Kor. 5, 13—14.

⁴⁾ I. Thes. 2, 7.

⁵⁾ Mat. 28, 87.

sestavovati svou řeč, jejíž úspěch nad to není ani zabezpečen: (jen když řečí tou od pravdy se neodvrátí jeho duch) posluchač, i když na řeči jej něco zarazí, sám podle okolností sezná, že ani tak hrubě na váhu nepadá nějaký výraz nevlastní nebo méně případný, kdyžtě se to stalo jen ze snahy po zřetelnosti. Kdybychom však následkem lidské slabosti při vši pili se odchýlili od správného učení — jakkoli se to jen stěží přihoditi může při prvním učení náboženském, které se ubírá vždy cestou dávno ušlapanou — jest zapotřebí, aby snad nevzal posluchač škody s této strany, za jisté pokládati, že Bůh dopustil tento omyl, jen aby nás zkoušel, zdali dobrosrdečně se opravíme, a nevrhneme-li se na obranu svého bludu v náruč bludu ještě většímu.¹⁾ Neupozorní-li nás však na to nikdo a nevšimne-li si toho ani z posluchačů nikdo: zbytečno bylo by se rmoutiti, neopakuje-li se to. Nejčastěji sami, znovu rozvažující o tom, co jsme mluvili, vzpomínáme si na všelicos, o čem zůstáváme v nejistotě, jak se tomu porozumělo; v takovém případě větší z toho zármutek míváme, háráme-li totiž vskutku láskou, když výklad náš nesprávný posluchači byl přijat ochotně. I postaráme se o vhodnou příležitost, abychom jako jsme se v srdci svém opravili sami, tak rovněž nepozorovaně své posluchače vyvedli z bludu, do kterého zabředli nikoli slovem Božím než pouze naším. Mají-li však ve slepé své závistivosti někteří pošťvači, utrhači a nepřátelé Boží²⁾ radost z toho, že jsme se zmýlili, ať jsou nám příležitostí cvičiti se v trpělivosti a milosrdenství, poněvadž i milo-

¹⁾ Raději horlivě se snažíme po odpovědi na výtky učiněné našim bludům, než bychom uznali spasitelnost těch odpovědí, která nás bludův zbavila.

²⁾ Řím. 1, 29—30.

srdenství Boží přivádí je ku pokání.¹⁾ Neboť co jest hnusnějšího a co nahromadí více hněvu Božího pro den hněvu a spravedlivého soudu Páně,²⁾ než to, když kdo za příkladem a podobou ďábla raduje se z neštěstí bližního? Někdy také, ačkoli vše se povědělo správně a pravdivě, posluchače zaráží přece něco, buď že tomu neporozuměl, nebo že se mu to příčí jako nepříjemná novota, neshodující se s míněním a zvykem starých jeho bludův. Jakmile se to ukáže a objeví se schopnost vyléčení, vyléčíme jej ihned bez průtahu, dokládající se hojně autoritami i přinášející četné důvody rozumové. Dejme tomu, že toho však na něm nezpozorujeme; pak vše pomoci Boží poručíme. Kdyby se však radě naší vyhýbal a poučiti nijak se nedal, potěší nás zajisté příklad Páně, který, když horšili se nad slovy jeho a jej pro zdánlivou tvrdost opouštěli, řekl přece těm, kteří zůstali: »Zdaliž i vy chcete odejítí?«³⁾ Neboť to jest jisto a nezvratno a toho přesvědčení v srdci svém chovati musíme, že osvobozen bude Jerusalem držený v zajetí Babylonem tohoto věku, až přijde čas jeho, a že žádný z jeho obyvatel nezahyne, protože, který by zahynul, nebyl z něho. Neboť pevně stojí základy Boží, majíce znamení toto: »Znáš Pán ty, kteří jsou jeho a odstupiž od nespravedlnosti každý, kdo jmenuje jméno Páně.⁴⁾ Toto majíce na paměti a pozývající Pána v srdce své, nebudeme se tak báti nejistého výsledku řečí svých u nespolehlivé nálady posluchačův, i budeme čerpati uspokojení ze samé námahy při skutku milosrdenství, ač-li v tom nehledáme slávy své. Tehdy je dílo to vskutku dobré, když snaha naše láskou je hnána, a jakoby se vra-

¹⁾ Řím. 2, 4.

²⁾ Řím. 2, 5.

³⁾ Jan 6, 68.

⁴⁾ II. Tim. 2, 19.

cejíc ke svému východisku, v něm zase spočine. Potom četba zajímavá nebo poslechnutí nějaké lepší řeči, která se nám líbí lépe než výklady naše, a jejíž dokonalost námi při nich nedostižená naplňuje nás mrzutostí a liknavostí, čilejší nás zastane a příjemnější nám bude až po vykonané práci. I budeme s větší důvěrou prositi, by mluvil k nám Bůh,¹⁾ jak si žádáme, jakkoli s radostí přijímáme to, že skrze nás mluví, jak právě umíme. A tak se stává, že milujícím Boha všechny věci napomáhají k dobru.²⁾

HLAVA XII.

17. Hnusí-li se nám opakovati věci všední, ale maličkým užitečné, sestupme k nim s láskou bratrskou, otcovskou i mateřskou, a připoutáme-li si srdce jejich, tyto věci všední a staré budou se i nám zdáti novými. Neboť láska sdílného srdce jest tak veliká, že, když oni vnímají naše výklady a my pozorujeme jejich učení, takřka jedni bydlíme ve druhých a tak oni, co slyší, jaksi mluví v nás a my od nich jaksi se učíme tomu, k čemu je navádíme. Nepřihází-li se také často, že překrásné části měst nebo rozkošně položenou krajinu míjíme lhostejně, když jsme je už mnohokrát byli viděli? Ale ukazujeme-li je lidem, kteří jich dosud neviděli, zdali neožívá naše rozkoš v rozkoši jejich, se kterou se kochají v divadle nevidaném? A to se stává tím větší měrou, čím jsou nám milější; neboť na kolik skrze svazek lásky v nich dlíme, na tolik i nám novým se stává to, co již bylo staré. Ale jsme-li v pozorování věcí pozemských jen po-

¹⁾ Srovnej Výklad k Žalmům. LXXXV. hlava 7. Když čteš, Bůh k tobě mluví; když se modlíš, ty k Bohu mluvíš.

²⁾ Řím. 8, 28.

někud vyspělí, nepřestaneme na tom, že přátelé naši se radují a žasnou nad divadlem, které se otvírá jejich očím, ale vynasnažíme se zasvětit je v uměleckost myšlenky, kterou ztělesnil původce těch věcí a odtud povznést je k obdivu a chvále Stvořitele, nejplodnějšího to cíle lásky: oč větší tedy musí býti naše radost, když lidé přicházejí k nám už proto, aby se poučili o Bohu samém, k vůli němuž právě učíme všemu, čemukoliv učíme; oč také nám, co jim jest nové, připadati bude novějším, takže výklad náš, není-li dosti živý, rozohní se neobyčejnou jich pozorností? I tím vzroste naše radost, že si připomeneme a uvážíme, kterak tímto způsobem ze smrti bludů přechází člověk do života víry. A jdeme-li radostivě nejznámějším krajem, můžeme-li náhodou zabloudilému ukázati cestu, s radostí a horlivostí oč větší znovu ubírat se budeme oblastí myšlenek, která nám už je sice známá, jen když ubohou a v bludišti tohoto světa zemdlenou duši uvedeme na dráhu pokoje a míru z rozkazu toho, jenž nám ji odevzdal?

HLAVA XIII.

18. Ale v pravdě bývá věcí velikou setrvati ve výkladu až k určenému konci, nevidíme-li, že výklad zajímá posluchače. Ať již posluchač se neopovazuje ze svaté bázně hlasem nebo nějakým hnutím těla souhlas svůj dáti na jevo, ať jej zadržuje lidská stydlivost, ať výkladu nerozumí, nebo jím i dokonce opovrhne, pokud všechno to nám, neznajícím nitra jeho, neznámo: vynasnažujme se všemi prostředky, bychom jej řečí svou povzbudili a mysl jeho takřka z úkrytu vyplašili. Neboť přílišnou bázeň, která mu snad překáží souhlas dáti na jevo, láskavou domluvou sluší zapuzovati a stydlivost jeho mírniti

bratrskou družností; otázkami pak lze se přesvědčiti, zdali nám rozumí a zároveň jej pohnouti, aby svobodně a pln důvěry pověděl, s čím myslí, že mu srovnávati se není možno. Také třeba se ho otázati, neslyšel-li již o tom někdy, a zdali ho to také jako věc známá a jemu již všední nenudí; jeho odpověďmi se pak řídíme, bychom buď mluvili zřetelněji a jasněji, nebo vyvraceli jeho protivné mínění, neb, abychom, co mu je již známo, nevykládali široce, nýbrž krátce shrnuli a vybrali raději některé mystické místo z Písma (zvláště ve vypravovací části svého výkladu), abychom jej zpříjemnili vysvětlováním místa takového. Je-li však příliš nechápavý a takým půvabům vůbec nepřístupný, shovívavě již jej sneseme, a přejdouce letmo ostatek, vstoupíme mu pouze věci nejnnutnější: o jednotě Církve, o pokušeních, o způsobu křesťanského života, při čemž i na hrůzu posledního soudu poukážeme. Vůbec lépe jest za něho více k Bohu, než jemu o Bohu mluvit.

19. Často se také stává, že, i kdo s počátku rád poslouchal, když jej unaví výklad nebo stání, otvírá ústa, ne aby chválil, ale aby, třeba nerad, ukázal, že se mu již chce odejít. Jakmile toto uznáváme, jest zapotřebí, abychom mysl jeho osvěžili, okořeníce řeč svou nějakým slušným a vhodným vtipem, nebo něčím, co budí podiv neb úžas, neb i třeba bolest a soustrast, nebo ještě lépe něčím, co jeho samého se týkajíc, by vzbudilo u něho účast (ale tak, abychom tím neurazili jeho útlocitu nějakou příkroostí, nýbrž abychom raději jej získali přívětivostí). Také bývá pomoc tím, že mu nabídneme sedadlo, jakož vůbec by rozhodně lépe bylo, abychom, kdykoli slušně se to dá učiniti, posluchače vždy posadili. Daleko lépe ještě je, jak ve mnohých církvích za mořem se děje, že nejen biskupové se-

díce mluví k lidu, ale i lid poslouchá sedě, by slabšího těla člověk stáním se neunavil a tím pozornosti nepozbýval, neb i nucen nebyl odejíti. A přece jest veliký rozdíl, odejde-li, aby síly své zotavil, kdo již přijav svátosti, jest zabezpečen, a odejde-li (co často nevyhnutelně učiniti musí, by, zbaven sil, neklesl), který teprv o prvních tajemstvích víry má býti poučen; obyčejně se stydí, aby řekl, proč odchází, a že pro slabost státi nemůže. Ze zkušenosti to pravím; neboť přihodilo se mi jednou u prostého venkovana, když jsem jej katechizoval; tento případ mne poučil, jak veliké opatrnosti při tom zapotřebí. Kdo omluví naši domýšlivost, když lidi, bratry své, nebo raději lidi, které svými bratry máme udělati, státi necháme, kdyžtě přece samého Pána našeho, před nímž i andělé stojí, žena poslouchala sedíc¹⁾? Když výklad náš je jen krátký, nebo na sednutí není místa vhodného, posluchači ovšem mohou státi, a to zase jen, je-li jich příliš mnoho a nejsou-li to začátečníci. Neboť necháme-li jednoho, dva nebo několik posluchačů státi, kteří přišli, by přijali křesťanství, bez nebezpečení to nebude. Proto, když už jsme třeba tak začali, jakmile uznáme na posluchači, že se nudí, hned mu nabídneme sedadlo, a takorčka jej donutíme, by si sedl a povíme také hned něco, co by osvěžilo mysl a co by také starost zaplašilo, jestli totiž nějaká rozptýluje pozornost jeho. Nevíme-li, proč posluchač zamkl a výkladu našeho s pozorností nesleduje, k sedícímu již promluvíme něco veselého nebo dojmavého (jak nahoře jsem řekl), aby, kall-li snad pozornost jeho myšlenky na věci světské, ustoupily, jsouce takto výslovně obviněny; vězí-li však příčina nepozornosti pouze v únavě, znudovanou mysl jeho občerstvíme, když znenadání o něčem

¹⁾ Luk. 10, 38.

mimoriádném promluvíme, tak aby to pozornost jeho odvrátilo. Ale ať se tak stane vždy krátce, hlavně proto, že se to vkládá jen jako věc vedlejší, by to, co lékem má býti, snad nepodporovalo nemoci; ostatní výklad ať se urychlí, brzký konec slíbí a také přivodí.

HLAVA XIV.

20. Rozmrzelo-li tě však to, že jsi jiného díla, které jsi za nutnější pokládal, a ve které jsi se také již byl uvázal, musil nechati, a podjímáš-li se tedy proto nevrle katecheze: pomysli, že určitě víme, že cokoli s lidmi konáme, shovívavě máme konati jako povinnost nejčistší lásky, ale že je nejisto; co bychom mohli konati s větším užitkem, a co bychom výhodněji mohli přerušiti nebo docela pustiti. Neboť neznajíce, jaké zásluhy u Boha získali si lidé, kterým svou práci věnujeme: co by jim právě bylo užitečno, domyslem buď žádným nebo jen příliš chatrným vlastně více tušíme, než víme. Proto sice pořádek svým pracím máme ustanoviti po svém rozumu; budeme-li moci je vykonati tím pořádkem, jak jsme ustanovili, radujme se, nikoli že nám, nýbrž že Bohu ten pořádek se zalíbil. Vyskytně-li se však nějaká nutnost, která poruší náš pořádek, ohněme se raději, bychom nebyli zlomeni, tak aby pořádek, kterému Bůh dal přednost před naším, sám stal se naším; neboť jest věci slušnější, bychom my jeho, ne však on náš vůle následoval. Poněvadž pak i pořádek pravý, námi stanovený, jen tehdy je chvalný, když věci důležitější v něm mají přednost¹⁾ před

¹⁾ Srovnej De lib. arbitr. I., I. C, 8: ani pořádkem dobrým ani pořádkem vůbec nenazveme stavu, ve kterém by podřízeny byly věci lepší — horším.

vedlejšími: proč tedy my lidé měli bychom se kormoutiti, že má před námi přednost Pán Bůh, tolikráte mocnější nás? Snad abychom, že milujeme svůj řád, právě proto se chtěli státi nepořádnými? Nikdo zajisté lépe neustanovuje pořádku svých prací než ten, který ani tak horlivě nedbá lidského rozumování, jak ochoty nekonati toho, čemu moc Boží brání, neboť mnohá jsou rozmyšlování v srdci mužově, ale vůle Hospodinova, tať se stane.')

21. V tom případě, když mysl naše jaksi nehodí se k jasnému a radostnému výkladu, protože nějaké přihodivší se pohoršení zbavilo ji pravé míry, láska naše k těm, za které zemřel Kristus, aby je spasil svou krví, musí býti tak velika, že, když nás zarmoucených dojde zpráva o někom, kdo hotov je státi se křesťanem, právě tato zpráva musí umírniti a zapuditi náš smutek zrovna tak, jak radost ze zisku mírní bolest nad utrpěnou ztrátou. Neboť pohoršení rmoutí nás jen proto, že myslíme nebo vidíme, že někdo buď sám hýne nebo je příčinou záhuby nějakého slabocha. Ten tedy, který chce se dáti zasvětit ve víru křesťanskou, ať utěší nás nad záhubou jiného nadějí, že bude zachráněn. Při tom ovšem nelze se zbýti strachu, že proselyta bude snad ještě přece synem pekla, kdyžtě máme před očima tolik a takových příkladů, které právě jsou příčinou pohoršení, jež nás zarmucují. Ale takové věci nesmějí nás otupovati, nýbrž musí býti ještě větší pobídkou pro nás. K tomu prohlédajíce, katechumena napomeneme, by nikterak nenapodoboval těch, kteří nikoli v pravdě, ale jen podle jména jsou křesťany; že je jich celá záplava, ať jej nesvádějí k tomu, by se k nim přidružil anebo pro ně snad ke Kristu se nepřidával nebo snad nechtěl býti

1) Príslovi 19, 21.

členem Církve, ke které oni náležejí nebo si v ní jejich způsob života oblíbil. Takové napomínání prodchne výklad jakýmsi zápallem, který se právě živí bolestí, jež hněte nás; i nejsme proto liknavější, nýbrž, co bychom za chladnější nálady vykládali bez ohně a mdle, to předneseme nyní s větším nadšením i důrazem, majíce radost, že naskytla se příležitost, která našemu vzrušení nedává pominouti, aby napřed nevydalo užitku.

22. Pojme-li nás však zármutek nad chybou nebo hříchem nějakým, kterého jsme se dopustili sami: nepamatujme jen na to, že mysl kající jest před Bohem oběť¹⁾, nýbrž připomeňme si také výrok: »Jako voda oheň, tak almužna hasí hřích«²⁾; rovněž pak i tento: »Milosrdenství raději chci než oběti.«³⁾ Jako tedy, jsouce v nebezpečení ohně, zajisté hned pro vodu běžíme, abychom uhasili žár, a velikou radost máme, když nám vody někdo rychle přinese, zrovna tak, když z našeho sena (všeliké tělo jest seno; Is. 40, 6) vyšlehne oheň hříšnosti a nás poděsí, budeme se radovati, že naskytlá příležitost prokázati milosrdenství jest pro nás jako pramen, ze kterého lze uhasiti vzniklý oheň; ač-li bláhově nemyslíme, že třeba je pilněji spěchat s chlebem, by se jím naplnil žaludek hladového, nežli se slovem Božím, abychom jím vzdělali mysl toho, kdo ho požívá. Při tom ještě sluší nezapomínati, že i kdyby toto konání pouze prospívalo, pomíjení ho pak bylo beze škody, v nebezpečení spásy nešťastně povrhovali bychom lékem, který se podává ke spáse ani ne tak bližnímu, jako nám. A když z úst Páně tak hrozivě zní: »Služebníče zlý a le-

1) Žal. 50, 19.

2) Srov. Sirach. 8, 33.

3) Oseáš 6, 6.

nivý, proč jsi nedal peněz mých penězoměncům? ¹⁾), jaká by to teprve byla pošetilost, když už jeden hřích tísní nás, chtějí hřichu ještě novému tím, že bychom peněz Páně nechtěli dáti těm, kdo za ně prosí?

Tímto a takovým rozmyšlováním a uvažováním zapudíš mlhu rozmrzelosti a připravíš se pro výklad, takže mysl tvá radostivě bude hltati, co vyvírá vesele a bujně z překypující lásky. Nemluvím tak k tobě ani já jako spíše k nám všem ona láska sama, která vlita jest v srdce naše skrze Ducha svatého, který dán jest nám.²⁾

HLAVA XV.

23. Žádáš snad nyní již jako dluh, čím jsem ani nebyl povinen, pokud jsem neslíbil, totiž abych ti podal příklad, jak asi sám si vedu, když katechizuji. Dříve než tak učiním, rád bych však, abys toto vzal v uvážení: docela jinak si vede ten, kdo příklad diktuje, maje na mysli nějakého budoucího čtenáře, nežli ten, kdo ústně vykládá, přítomného posluchače nepouští se zřetele. A v tomto případě zase jinak bude vykládati, kdo beze zkoumavých svědků napomíná mezi čtyřma očima, jinak ten, kdo veřejně uče, podléhá nejrůznějším úsudkům a míněním svého posluchačstva; a i tenkrát zase bude rozdíl v tom, tíhne-li výklad k osobě jen jedné, kdežto ostatní mu obcují jen jako soudcové nebo svědkové věci jim už známých, nebo nese-li se ke všem přítomným. A tu zase nebude jedno, sešli-li se posluchači jen jako na besedu nebo visí-li za hlubokého ticha veškeren zástup na rtech řečníka, který mluví s místa po-

¹⁾ Mat. 25, 26—27.

²⁾ Řím. 5, 5.

výšeného; i tenkrát zase na výklad budou míti vliv okolnosti ještě jiné jako na př. je-li přítomných mnoho nebo jen málo, jsou-li učení nebo neučení, zda lidé nestejného vzdělání, zda měšťáci nebo venkované nebo jsou-li zastoupeny v posluchačstvu všechny vrstvy lidu. Neboť tyto všechny okolnosti zajisté pokaždé jinak působiti budou v toho, kdo se chystá jako kazatel vystoupiti; sice jinak by přednesený výklad nebyl ani odleskem duševního stavu kazatele, ani by nemohl podle růzností výše poznamenaných působiti různým způsobem v posluchače, kdyžtě tito různě v sebe působí už svou pouhou přítomností. Poněvadž pak zde po výtce je řeč o prvém učení katechumenů, ze své vlastní zkušenosti mohu vysvědčiti, kterak má nálada různí se podle toho, mám-li před sebou učence nebo hlavu obmezenou, spoluobčana nebo cizince, bohatce nebo chudáka, soukromníka nebo hodnostáře nějakého, člověka té neb oné národnosti, toho neb onoho věku a pohlaví, té neb oné sekty, který vězí v té neb oné pověře. Tímto mým různým nastrojením myslí řídí se také úvod, postup a závěr mého výkladu. Láska ke všem budiž stejná, ale všem zajisté nepodá téhož léku; táž láska s jedním sdílí útrpně bolesti porodu, k jinému se druží v jeho slabosti, snaží se jednoho ušlechtiti, bojí se druhého uraziti; k jednomu sestupuje, k jinému se povznáší; s jedním se líká, k jinému se má přísně, k nikomu nepřátelsky, jsouc všem matkou. A kdo ještě není zkušený takové lásky, o které mluvím, pokládá nás proto za blažené, pohlížeje na to s radostí, že dán jest nám dar tak k srdci mluvití, že ústa lidu pochvalně o tom se zmiňují. Ale Bůh, před jehož tvář předstupuje úpění jatých,¹⁾ ať pozří na pokoru naši

¹⁾ Žal. 78, 11.

a naši námahu a odpustí nám všechny naše hříchy.¹⁾ Zalíbilo-li se tedy tobě něco na nás, takže pro své výklady chceš vzor míti na nás, lépe by ti posloužilo, kdybys nás sám při výkladě raději viděl a slyšel a nečetl pouze, co zde o tom podáváme písemně.

HLAVA XVI.

24. Představme si, že k nám někdo přijde, chtěje se státi křesťanem a, že to člověk nevědomec, ne však venkovan, nýbrž měšťák, jací, jak víš, bývají v okolí Karthaginy; otázal jsi se ho třeba již, chce-li býti křesťanem pro nějaký vezdejší zisk aneb aby došel klidu, ve který doufáme po tomto životě. Když odpoví, že chce býti křesťanem pro klid, ve který po tomto životě doufáme, promluvíme k němu asi takto: »Bohu díky, milý bratře! Srdečně ti přeji štěstí a mám radost velikou, že pomýšlíš uprostřed strašných a nebezpečných bouří tohoto světa na pravou a jistou bezpečnost. Vždyť už v tomto životě dojíti klidu a bezpečnosti lidé vši mocí usilují, ale pro své náruživosti a vášně ho nedocházejí. Hledají klidu a pokoje ve věcech neklidných a vratkých; poněvadž pak čas hubí a ničl vše pomíjivé, proto věci takové, jsouce jim pramenem strachu a bolesti, neskýtají jim hledaného klidu. Hledá-li kdo pokoje ve statcích vezdejších, stane se ovšem pyšným, nikoli spokojeným. Nebýváme-li pak svědky toho, kterak náhle pozbývají mnozí statkův, mnozí pak pro ně v záhubu upadají, buď ženouce se za nimi nebo, stávající se kořistí těch, kteří jsou statkův pozemských ještě chtivější? A kdyby s člověkem zůstaly i po celý život, neopouštějce ho nikdy, on

¹⁾ Žalm 24, 18.

sám, umíraje, musí je opustiti. Neboť jak pak je dlouhý život i nejstaršího člověka? A přejí-li si lidé velikého stáří, zač jiného pak žádají než za dlouhou neduživost? A zrovna tak je s důstojnostmi tohoto světa! Což jsou jiného než nadutá ješitnost a klamné zdání a neustálé nebezpečství záhuby? Neboť Písmo svaté dí: »Všeliké tělo jest seno a sláva lidská jako květ sena. Seno schne, květ opadá, ale slovo Páně trvá na věky.¹⁾ Kdo tedy touží po pravém klidu a pravém štěstí, ať naději svou odepna od věcí vezdejších a pomíjejících, přenese ji na slovo Páně, aby, připoje se k tomu, co trvá na věky i s tím také trval na věky.

25. Jsou rovněž lidé, kteří netouží ani po bohatství ani po lesku marné slávy, ale hledají svého uspokojení v hýření a necudnostech, v divadlech a kluzkých společnostech, čeho všeho ve velikých městech zdarma může se jim dostat. Ale i tak pro marnotratnost v bídě dočkávají se buď smrti, nebo nouze přivádí je ke krádeži, vlámání a často až k loupeži i tísní je potom veliký strach; neboť sotva že si zavýskali v krčmě, již ani ve snách nemají pokoje od hrozných myšlenek na vězení. Ve své náruživosti k divadlům jsou hotoví démoni; křikem svým k zápasu na život a na smrt štvou proti sobě lidi, kteří si jakživ nic neudělali a kteří chtějí jen šlenu lidu se zalíbiti. Vidouce zápasníky už svorné, zuřivě dorážejíce na ně a křičíce žádají, aby byli jako falešní hráči tlučeni klacky, i donutí dokonce soudce, který přece má trestati nespravedlivost, aby se podvolil této nespravedlivosti. Vidouce však, že zápasníci jsou proti sobě strašlivě rozzuřeni, (ať jsou to již loupežníci, herci, hudebníci, vozkové nebo zápasníci, jimž, nešťastní to lidé, kterým je

¹⁾ Isaiáš 9, 6 a 8.

nejen s lidmi, ale i se zvířaty zápasiti): tím větší radost z toho mají, s čím větší rozhořčeností zápasníci proti sobě bouří; vzteklým zuřivcům tleskají a tím jejich zuření ještě zvyšují, i bouří potom diváci druh proti druhu hrozněji ještě těch, kterých zuření sami vyvolali, aby jim šíleným připravilo podívanou. Jak může tedy v sobě uchovati zdravý mír duch, který se pase na nepřátelství a zápasech? Neboť stravou podmiňuje se stav zdraví. Naposledy pak šílené radovánky ovšem ani radovánkami vlastně nejsou. A konečně, kdyby se člověk cítil sebe šťastnějším ve chlubitosti bohatství, v honosivosti úřadův a důstojenství, v hospodském hýření, v zápasích gladiatorův, v blátě necudností a ve vilnosti koupelí, jedinká zimnice smete to vše, co v životě bylo základem celé blaženosti; nezbude než rozdrásané svědomí, jež nyní v Bohu uvidí soudce, kterým opovrhlo; aby mu byl ochráncem, které v něm pozná přísného pána, jímž pomítlo, aby se přitulilo k němu jako k dobrotivému a laskavému otci. Ty však, hledaje pravého klidu, který přislíben jest křesťanům po tomto životě, již zde uprostřed největších strastí života okusíš jeho příjemnost, budeš-li v lásce zachovávatí přikázání toho, kdo jej slíbil. Brzo zajisté se přesvědčíš, že ovoce spravedlnosti je sladší než ovoce nepravosti, a opravdověji a příjemněji těší se člověk, maje dobré svědomí ve strastech než maje svědomí zlé v rozkoších; neboť nepřišel jsi připojit se k Církvi Boží, hledaje časného prospěchu.

HLAVA XVII.

26. Jsou také mnozí, kteří chtějí se státi křesťany proto, by buď došli přízně lidí, od nichž očekávají časnou nějakou výhodu, nebo protože ne-

chtí někoho urazit, koho se bojí. Ale to jsou lidé zvrhli; a jakkoli je trpí dočasně Církev, tak jako stodola přechovává plevy, až kdy se věje (čistí obilí), nepolepší-li se k vůli budoucímu věčnému pokoji a nezačnou-li býti vskůtku křesťany, naposled budou přece vyvrženi. Ať jim nelichotí to, že ve stodole smějí býti zároveň s pšenicí Boží, však v sýpce s ní spolu nebudou, ale určeni budou k věčnému ohni. Jiní zase jsou, u kterých je více naděje sice, ale nikoli méně nebezpečností. Jsou to, kdož se již Boha bojí a nemají smíchu ze jména křesťanského, a vstupují v Církev beze vši licoměrnosti, ale očekávajíce hned už v tomto životě blaženost, a to takovou, aby totiž šťastnější byli ve světských věcech nežli ti, kdož nectí Boha. Proto jakmile uvidí, že zločinci a bezbožníci někteří těší se štěstí vezdejšímu u veliké míře, kdežto oni buď méně mají nebo ještě pozbývají, pomatou se a rozmrzí, jakoby nadarmo Boha ctíli, a odpadávají proto snadno od víry.

27. Kdo však vstupuje do Církve k vůli věčné blaženosti a nepřestávajícímu klidu, který přislíben jest svatým po smrti, a k vůli tomu, aby ne s ďáblem do věčného ohně, ale s Kristem vešel do nebeské říše, to jest pravý křesťan, opatrný ve velikém pokušení, by ho nezahubilo štěstí a nezlomilo neštěstí, mírný v hojnosti světských statkův, silný a trpělivý ve strastech. Neustálým zdokonalováním sama sebe dospěje tak daleko, že jeho láska k Bohu bude mocnější než jeho strach před peklem, takže i kdyby sám Bůh mu řekl: »Oddej se rozkošem tělesným věčně a hřeš co nejvíce, ani neumřeš, ani nebudeš do pekla uvržen, jen se mnou pouze nebudeš,« sám by se zhrozil a za nic by nezhrěšil, nikoli aby se vyhnul tomu, čeho se bál, ale aby neurazil toho, kterého tak miluje, v němž jediném jest klid, kterého oko nevidalo, ucho neslýčalo, a který

na mysl lidskou nevstoupil, jež připravil Bůh těm, kteří ho milují.¹⁾

28. O tomto klidu a odpočinku mluví také Písmo svaté, výslovně připomínajíc, že Bůh od počátku světa, stvořiv nebe i zemi i všechno, co na ní jest, šest dní pracoval a sedmého odpočíval. Jsa všemohoucí, byl by mohl také všechno najednou udělati. Ale nepracoval, aby potom si odpočinul, neboť on řekl, a stalo se, on přikázal, a stvořeny jsou,²⁾ nýbrž aby naznačil, že po šesti obdobích tohoto světa v období sedmém, jakoby sedmého dne, odpočine si ve svých svatých; neboť ti spočinou v něm po všech dobrých skutcích, které vykonali jemu sloužíce, a které sám v nich koná, on, který povolává a rozkazuje a hříchy minulé odpuští a ospravedlňuje toho, kdo dříve byl bezbožný. Jako když svatí jeho z milosti jeho konají dobré skutky, vlastně on sám je koná, zrovna tak, když oni v něm odpočívají, dobře se dí, že on odpočívá. Neboť on není potřeben odpočinku v práci, necítě námahy. Ale on vše stvořil svým Slovem, a toto Slovo jest Kristus sám, v němž spočívají ve svatém pokoji andělé a přečistí duchové nebeští. Ale člověk zhřešiv pozbyl onoho klidu, který měl v jeho božskosti, i nabývá ho zase v jeho člověčenství; i vzal proto Bůh v čas, který uznal za vhodný, člověčenství na sebe, narodiv se z ženy. Tělem ovšem nemohl býti poskvrněn, když přece přišel, aby očistil tělo. Jeho přístí poznávali svatí starého Zákona zjevením Ducha svatého a prorokovali je i došli spásení věřice, že přijde, zrovna tak, jako my spásy docházíme věřice, že přišel. I máme proto milovati Boha, který nás tak miloval, že jediného Syna svého seslal, který, přijav na se nízkost naší smrtelnosti,

¹⁾ I. Kor. 2, 9.

²⁾ Žal. 148, 5.

zemřel skrze hříšníky a pro hříšníky. A zajisté již od počátku věkův neustále se předobrazuje a předoznamuje hloubka tohoto tajemství.

HLAVA XVIII.

29. Všemohoucí, dobrotivý a milostivý jest Bůh, jenž vše učinil dobře, věci největší i nejmenší, nejvyšší i nejnižší, vše, co vidíme: nebe, zemi a moře, na nebi slunce, měsíc a ostatní tělesa nebeská, na zemi pak a v moři stromy, keře a zvířata rozmanitá, slovem všechna tělesa na zemi a na nebi; rovněž i vše neviditelné, jako na př. duchy, kterými těla jsou oživena; stvořil také člověka a to k obrazu svému, aby, zrovna tak jako on ve své všemohoucnosti vládne vším tvorstvem, také člověk svým rozumem, kterým poznává i uctívá svého tvůrce, panoval nade všemi tvory země. Za pomocníci stvořil mu také ženu, nikoli k vůli žádostivosti těla, (těla jejich totiž, pokud na sebe neuvalili hříchu a nepropadli smrtelnosti, nebyla podrobena zkáze), nýbrž pro to, aby se dostalo muži cti před ženou tím, že ji má k Bohu vésti a dávat jí příklad svatosti a zbožnosti, rovněž jak on sám byl by býval slávou Boha, kdyby se byl držel moudrosti Boží.

30. I usadiv je na místě věčné blaženosti, kterému Písmo říká ráj, dal jim pak přikázání, a nepřestoupí-li ho, že neustále budou zůstávati v oné blaženosti; ale, jestliže je přestoupí, že stížení budou trestem smrtelnosti. Vědělt zajisté Bůh, že příkaz bude jimi přestoupen; ale přece, jsa tvůrcem a původcem všeho dobrého, stvořil také i je, když už zvířata stvořil, aby naplnil zemi všelikým statkem pozemským. A zajisté člověk i v hříšném stavu je lepší zvířete. A příkaz, kterého potom nezachovali, dal

jim zvláště proto, aby neměli omluvy, až by je začal trestati; ¹⁾ neboť ať člověk vykoná, co vykoná, shledává, že Bůh jest spravedliv ve všem; jedná-li dobře, vidí jeho spravedlnost v odměně; hřeší-li, vidí ji v zaslouženém trestě; vyzná-li hříchy, aby se vrátil k životu rádnému, vidí ji ve shovívavém milosrdenství. Proč by tedy Bůh nebyl měl stvořiti člověka, ačkoli napřed věděl, že zhřeší, kdyžťe přece chtěl věrně stojících opatřiti korunou, klesajících přivesti na cestu pravou a vstávajícího podporovati, vždy a všude zůstávaje stejně slavný dobrotou, spravedlností a milosrdenstvím? Zejména pak také Bůh napřed věděl, že z jeho pokolení smrtelného vyjdou svatí, kteří ne pro sebe budou hledati slávy, nýbrž pro svého stvořitele, a stanou se tak hodnými, aby vši zkázy zbaveni jsouce, žili na věky se svatými anděly život blažený. Bůh, který dal lidem svobodnou vůli, aby jej ctili nikoli z otrocké nutnosti, nýbrž ze svobodného, vlastního rozhodnutí, dal tuto svobodnou vůli také andělům a proto ani anděl, který se svými ostatními duchovými společníky v pýše

¹⁾ Srv. De peccat. merit. et remiss. I. II. c. 16: Proč (Bůh), říkají, poroučí, o čem ví, že toho nikdo nezachová? Tak by se také mohlo říci, proč prvním lidem, kterých bylo jen dvě, přikázal něco, čeho, jak věděl, nezachovají? Nikomu snad nepřipadne myšlenka, že nejspíše proto, aby to někdo z nás učinil, kdyžby oni toho neučinili. Přikázání, aby nejedli se stromu, dal jim pouze, poněvadž, jako věděl, nakolik jimi nebude vyhověno spravedlnosti, zrovna tak věděl, nakolik na nich spravedlnosti učiní sám zadost. Zrovna tak Bůh všem lidem přikazuje, aby se varovali všelikého hříchu, ačkoli napřed ví, že příkazu nezachovají, za tou příčinou, aby, kdokoli by pohrdali bezbožně a zavržitelně příkázáními jeho, na nich sám spravedlnosti učinil zadost, zavrhná je. Kdokoli však příkázání jeho poslušni jsouce, přece všeho úplně podle nich nekonají, a při tom, jako si přejí, by jim bylo odpuštěno, také jiným odpouštějí, těm na očištění milostivý Bůh ať učiní, co jest dobré.

vypověděl Bohu poslušnost a ďáblem se stal, ne-
uškodil nikterak Bohu, nýbrž sobě. Umíť zajisté Bůh
odpadlé duše ¹⁾ svému pořádku podrizovati a z jejich
spravedlivé trýzně svým podivuhodným a přemoudrým
řízením vyzískávati prospěch a dobro pro nižší části
svého tvorstva. ²⁾ Proto ďábel Bohu škody nezpůsobil,
ani když sám odpadl, ani když člověka svedl ke
smrti; aniž člověk v čem byl na újmu pravdivosti
nebo moci stvořitelově, hříchem svým z dobré vůle
ženě, ďáblem svedené, svoliv k tomu, co byl zakázal
Bůh. Nejspravedlivějšími zákony Božími byli odsou-
zeni: Bůh září spravedlností své pomsty, oni však
potupeni jsou hanebností trestu; neboť člověk od
Boha odpadlý nutně je poddán ďáblovi; ten však
nalezne svého pokořitele v člověku, který se obrátí
ke svému Stvořiteli; všickni, kdo až do konce setrvají
s ďáblem ve spolku, vejdou do věčných trestů, ti
však, kteří se pokoří Bohu a z jeho milostí pře-
mohou ďábla, stanou se hodnými věčné odplaty.

HLAVA XIX.

31. Ani to nás zarážeti nesmí, že mnozí jsou
oddáni ďáblovi a že jich málo, kteří se drží Boha;
vždyť i obilí jest velmi málo, srovnáme-li je s veli-
kými hromadami plev. A jako rolník ví, co udělati

¹⁾ Srv. Retract. I. II. c. 14: Od nás pochází také kniha
nadepsaná: »O prvéu učení náboženském pro katechumeny.«
V této knize tam, kde jsem řekl: »a proto ani anděl, který
se svými ostatními duchovými společníky — —. Umíť zajisté
Bůh odpadlé duše svému pořádku podrizovati,« správněji bych
byl napsal takto: odpadlé duchy, poněvadž byla řeč o andělich.

²⁾ Bůh podivuhodným způsobem všechno tak uspořádal,
že duše, které se odvracejí od Boha a přichylují se k věcem
stvořeným, trestu docházejí právě těmi veleúčelnými zákony,
podle kterých jsou zařizeni nižší tvorové.

s hromadami plev, tak ani Bohu nevadí hromada hříšníkův; neboť ví, jak s nimi naložiti, aby odnikud nebyl porušen pořádek jeho království. Nikdo nepokládej za vítěze ďábla proto, že má sílu přívržencův, vždyť s nimi i sám podlehne hrstce spravedlivých. A tak trvají vedle sebe dvě společnosti, jedna nespravedlivých, druhá svatých, od počátku pokolení lidského až do konce věkův, nyní smíšený jsouce tělem, ale odloučeny od sebe vůlí; v den soudu pak budou odděleny od sebe i tělem. Neboť všichni lidé milující pýchu a časnou moc s lichou nadutostí a nádhernou vypínavostí, a všichni duchové, kteří po takových věcech touží a v tom slávy své hledají, aby přivedli lidi v područí, ti všichni spojeni jsou v jednu společnost a, ačkoliv často pro tyto věci jsou vespolek v boji, stejnou přece tíhou chtivosti své v touž prohlubeň se hrnou, podobajíce se sobě svými mravy i zásluhami. A zase naproti tomu všichni lidé i všichni duchové pokorně hledající slávy nikoli své, nýbrž Boží a zbožně k Bohu lnoucí, patří do jedné společnosti. Při všem tom pak Bůh jest svrchovaně milosrdný a k bezbožným shovívavý, dává jim příležitost ku pokání a nápravě.

32. Neboť i když potopou všechny zahladil až na jednoho spravedlivého a jeho rodinu, které zachránil v arše, ¹⁾ věděl ovšem, že ostatní se nepolepší; zajisté však se jim dosti zřetelně hlásal ²⁾ blízký soud Boží, kdyžtě stavba archy trvala sto roků, a byl by Bůh i jich ušetřil, kdyby se byli polepšili jako později skutečně ušetřil města Ninive, když ústy proroka mu byl pohrozil blízkou záhubou ³⁾. Podobně Bůh chová se i k těm, o nichž ví, že

¹⁾ I. Mojž. 6. a 7.

²⁾ Žid. 9, 7 a II. Petr 2. 5.

³⁾ Srov. hlavu III.

setrvají ve své zlobě; dává jim čas na pokání, aby nás cvičil v trpělivosti a vlastním svým příkladem poučil, abychom poznali, jak velikou trpělivostí my snášet máme lidi zlé, ježto je nám neznámo, jací v budoucnosti budou, kdyžtě jich šetří a žítí je nechává ten, kterému ani v budoucnosti není nic skryto. Tajemstvím potopy, při níž byli spravedliví zachráněni dřevem, jest také předobrazena Církev, kterou král a Bůh její Kristus tajemstvím svého kříže zřídil nad vlnami a potopou tohoto světa. Zajisté i to Bohu bylo známo, že ze zachráněných v arše zase se narodí lidé zlí, kteří tvář země naplní nepravostmi svými; ale Bůh potopou dal příklad příštího soudu a osvobození svatých naznačil tajemstvím dřeva. Neboť ani potom nepřestala bujeti zloba v pýše, rozkošnictví a v bezbožných nepravostech.

Lidé, spustivše se Boha, klesli totiž nikoli jen na uctívání tvorů Bohem¹⁾ učiněných, takže ctíli místo Boha díla jeho, nýbrž pobloudilé myslí jejich snížily se až ke zbožňování děl ruky lidské a útvarů²⁾ uměleckých, takže tímto způsobem tím hnusnější vítězství nad nimi slavili ďábel a jeho zlí duchové, kterých radostí³⁾ to bývá, když je lidé ctí a zbožňují v takových bludných vymyšlenostech; i pasou se⁴⁾ při tom takřka bludové jejich na bludech lidských.

¹⁾ Řím. 1, 23 a 25.

²⁾ Skutk. ap. 12., 29.

³⁾ Srv. De civitate Dei I. II. c. 24. Jak už jsem často řekl a jak i Písmo svaté dostatečně věc objasňuje, zlí duchové mají o to péči, aby byli za bohy pokládáni i ctěni, aby tak ti, kdo jim budou po vůli, na soudě Božím došli s nimi zároveň téhož a nejpřísnějšího trestu.

⁴⁾ Srv. Epist. CII. (al. XLIX.) n. 20. Právili někteří, že obětují vyšším nebeským mccem, které prý nikterak nejsou zlými duchy, a že tedy prý rozdíl tkví pouze ve jméně toho, co oni bohy, my pak anděly nazýváme, tož zajisté duchový jejich zrak mnohými klamy matou zlí duchové, kteří, z bludův

33. Ale tenkrátě dosti bylo spravedlivých, kteří zbožně hledali Boha a přemáhali pýchu ďáblou, jsouce občany oné svatě obce, v níž, — jako jim Duchem (svatým) bylo zjeveno — doufajíce v příchod krále jejího Krista, došli spasení. I byl z nich vyvolen Abraham, ¹⁾ zbožný a věrný sluha Boží, aby mu ohlášeno bylo tajemství Syna Božího ²⁾ a aby věřící všech národů, následujíce jeho víry, se nazývali jeho budoucími syny. ³⁾ Z něho pošel lid, který měl ctíti jediného Boha, stvořitele nebe i země, kdežto jiní národové sloužili obrazům a ďáblům. Na tomto lidu byla právě Církev předobrazena mnohem zřetelněji. Většinou svou totiž byl lid smyslný, který Boha ctil jen pro jeho viditelná dobrodiní. Byli však tam také nemnozí, kteří se starali o budoucí pokoj a toužili po vlasti nebeské. Těmto bylo proroctvími zjeveno, budoucí ponížení Boha, našeho krále a Pána Ježíše Krista, aby uzdraveni byli ze všelike pýchy a nadutosti. Nejenom slova, nýbrž i život, manželství, děti a skutky těchto svatých, kteří časem předcházejí narození Páně, byly proroctvím našeho času, kdy vírou v utrpení Kristovo z pohanů se shromažďuje Církev. Těmito svatými patriarchy a proroky smyslnému lidu israelskému, kterému později jméno Židů také se dalo, byla udělována jednak viditelná dobrodiní, žádaná smyslností jeho, jednak i tělesné tresty, kterými v příslušnou dobu měl býti zastrašen, jak právě zasluhovala jeho tvrdost. Ve všech pak těchto věcech vězelo před-

lidských mívají velikou radost a říkajíc se na nich pásávají. Neboť svatí andělé neschvalují, leč oběti takové, které přináší nauka pravé moudrosti a pravého náboženství jedinému pravému Bohu, sloužíc mu ve svatém obcování.

¹⁾ I. Mojž. 12—22.

²⁾ Efes. 1, 9—10.

³⁾ Řím. 4.

označení duchovných tajemství, vztahujících se ke Kristu a jeho Církvi; a tito svatí byli členy oné Církve, ačkoli v tomto životě se objevili dříve než Kristus podle těla se narodil. Neboť on sám, jednorozený Syn Boží, Slovo Otcovo, soubytné a současné Otci, skrze které stvořeno bylo vše¹⁾, pro nás stal se člověkem, aby byl celé Církvi, čím je hlava celému tělu.²⁾ A jako ruka, která se při porodu objevuje nejdříve, nicméně podržena jest ve svém spojení a sloučení s ostatním tělem hlavě, jakož i u některých patriarchů na znamení této věci při jejich narození se vsutku napřed ukázala:³⁾ zrovna tak všichni svatí, kteří žili před narozením Pána našeho Ježíše Krista, ačkoli se dříve byli narodili, přece v souvislosti s celým církevním tělem všichni mu byli podrženi, Jemu, hlavě tohoto těla.

HLAVA XX.

34. Národ židovský, převeden byv do Egypta, sloužil tam králi přetvrdému a, prošed školou nejtěžších utrpení, jal se hledati osvobození v Bohu.⁴⁾ I poslán mu byl muž z něho samého, svatý sluha Boží Mojžíš, který, od Boha moc maje, velikými zázraky bezbožné Egyptany poděsiv, lid Boží odtud vyvedl přes Červené moře; moře, rozestoupivši se na strany, poskytlo jim volného přechodu, Egyptané však pronásledující je, našli smrt ve vlnách, které zase sestoupily se na své místo.⁵⁾ Jako tedy při potopě země vodou očištěna byla od nepravostí hříš-

¹⁾ Jan 1, 3.

²⁾ Efes. 1, 22—23; 4, 15—16; 5, 23; Kol. 1, 18.

³⁾ Srv. hl. III., 6.

⁴⁾ II. Mojž. 1 a 2.

⁵⁾ Tamtéž 3—16.

níkův, kteří tehdy zahynuli, a spravedliví při tom se zachránili dřevem, zrovna tak lid Boží, odcházející z Egypta, našel cestu skrze vodu, která zahladila jeho nepřátele. Ani při tom nebylo bez tajemství dřeva; neboť holí udeřiv Mojžíš, způsobil onen zázrak.¹⁾ Obojí věc je znázornění svatého křtu, kterým přecházejí věřící v nový život, hříchy jejich pak se zahlazují a hynou. Ještě zřetelněji však bylo utrpení Páně u onoho národa předobrazeno tenkrát, když bylo jim nařízeno, aby zabili a jedli beránka a veřeje svých dveří pomazali jeho krví, a to aby slavili každého roku a nazývali paschou Páně.²⁾ Avšak co nejjasněji proroctví o Pánu Ježíši Kristu hlásá toto: »A jako ovce k zabití veden bude.«³⁾ A znamením tohoto utrpení a kříže máš býti dnes poznamenán na čele jakoby na veřejích dveří, jakož i činí všichni křesťané.⁴⁾

35. Potom byl lid tento voděn po čtyřicet let po poušti. Dostalo se mu také zákona psaného »prstem Božím«,⁵⁾ kterým výrazem podle zřejmého výkladu evangelia označuje se Duch svatý.⁶⁾ Není ovšem Bůh omezen tvarem tělesným, a nesmíme si tedy u něho představovati údy a prsty, jaké vidíme na sobě. Ale protože Duch svatý dary Boží tak rozdílí svatým, že, ačkoli se jim dostává různých schopností, přece neodstupují od svornosti a lásky vešpolné; dále pak proto, že na těle lidském pozorujeme na prstech nejvíce jakousi rozštěpenost, která

¹⁾ II. Mojž. 14, 16.

²⁾ II. Mojž. 12.

³⁾ Isaiáš 53, 7.

⁴⁾ Srovnej Serm. CCXV. n. 5. Nepochybuji a nestyď se za svou víru; když jsi ponejprv v ni uvěřil, poznamenali tě znamením kříže na čele jakoby na domě studu.

⁵⁾ II. Mojž. 31, 18.

⁶⁾ Luk. 11, 20; Mat. 12, 28.

však přece nevadí jednotě: nazývá se z této nebo snad z jiné ještě příčiny Duch svatý »prstem Božím«, nikoli však snad proto, abychom při tom myslili na tvar těla lidského. I obdržel tedy lid tento zákon prstem Božím psaný na deskách, a to kamenných, aby se tím naznačila tvrdost jeho srdce, ve které nebude dbáti zákona. Neboť nežádající od Boha leč statky pozemské, dávali se také vésti ani ne tak duchovou láskou, jako tělesným strachem; ale zákony se nenaplnují ničím, leč láskou.¹⁾ I bylo jim uloženo množství nařízení, kterými sehnuti byli jako jhem, aby zachovávali příkazy strany jídel, obětí a přčetných jiných věcí, co všechno nebylo ničím leč obrazem duchových věcí, odnášejících se ke Kristu Pánu a k Církví; několik málo svatých také věcem těm rozumělo, jakým způsobem hoví jejich spáse, a zachovávalo je také přiměřeně tehdejší době; ostatní množství však jen zachovávalo tyto věci, nijak jim nerozumějíc.

36. S tolikerym a tak rozmanitým předobrazením budoucnosti, čeho ani všechny příklady uváděti nelze (nyní vidíme všechno to naplňovati se v Církví), lid onen přiveden byl do země zaslíbené, aby se tam dle přání svého ujal vlády časné i hmotné; ale i tato pozemská vláda byla obrazem vlády duchové. Tam založen byl Jerusalems, přeslavné město Boží, které bylo předobrazením svobodného města, které se nazývá nebeský Jerusalems,²⁾ kteréžto slovo hebrejské značí tolik jako zjevení pokoje. Občany jeho jsou všichni posvěcení lidé, kteří kdy byli, kteří jsou i kteří budou, jakož i všichni posvěcení duchové, kteří u výšinách nebes ve zbožné poctě klanějí se Bohu, nedbajíce bezbožné pýchy ďáblovy a jeho

¹⁾ Řím. 13, 8—10.

²⁾ Žid. 12, 22.

andělův. Tohoto města králem jest Pán Ježíš Kristus, Slovo Boží, kterého poslouchají nejvyšší andělé, Slovo, které na sebe vzalo člověčenství, aby vládlo i nad lidmi, kteří s ním zároveň panovati budou u věčném pokoji. Nejvýtečnějším předobrazem tohoto krále v oné pozemské říši národa israelského byl král David, z jehož semene podle těla pochází náš pravý Pán, Ježíš Kristus, který jest nade všechno blahoslavený Bůh na věky.¹⁾ Mnoho v oné zemi ~~slíbeně~~ přihodilo se na předobrazení příští Kristova a jeho Církve, jak v Písmě svatém znenáhla bude ti lze poznati.²⁾

HLAVA XXI.

37. Po několika pokoleních Bůh ukázal náznak jiný, k věci velmi přiléhající. Neboť ono město (říše) bylo dobyto, a veliká část jeho obyvatel odvedena do Babylonu.³⁾ Jako Jerusalemská značí město (říši) a společnost svatých, tak Babylon značí město (říši) a společnost nespravedlivých, poněvadž Babylon je prý tolik jako zmatek.⁴⁾ Něco výše⁵⁾ pověděli jsme si již, že obě tyto říše jsou promíchány vespolek od počátku světa až do jeho konce, kdy od sebe odloučeny budou posledním soudem. I nařídil Bůh skrze tehdejšího proroka Jeremiáše,⁶⁾ aby dobyto bylo město Jerusalemská, a lid byl odveden do zajetí babylonského. Mezi králi babylonskými, ve kterých područí žili Židé, byli někteří, již za této příležitosti působením

¹⁾ Řím. 9, 5.

²⁾ Písmo sv. dáváno do rukou teprve až po křtu sv.

³⁾ IV. Král. 25; II. Paral. 36.

⁴⁾ I. Mojž. 11, 9.

⁵⁾ Srv. XIX., 81.

⁶⁾ Jerem. 27.

jistých zázrakův dospěli ku poznání jediného pravého Boha, stvořitele všech věcí, jemu sloužili i poctu jeho mezi poddanými šířili.¹⁾ I bylo Židům také poručeno, modliti se za ty, kdo je drželi v zajetí, aby pokoj těchto poskytoval jim naděje na pokoj, ve kterém by mohli ploditi děti, stavěti domy a vysazovati zahrady a vinice.²⁾ Slibuje se jim však po sedmdesáti letech vysvobození z tohoto zajetí.³⁾ Toto všechno pak znamenalo, že Církev Kristova ve všech svatých jeho, kteří jsou občany Jerusalema⁴⁾ nebeského, sloužiti má pod králi tohoto světa. Neboť i učení apoštolské praví, že všeliká bytost má býti poddána⁴⁾ vyšším mocnostem a že dávati se má každému, co mu náleží; komu daň, tomu daň, komu clo, tomu clo.⁵⁾ A tak vždy má býti a máme dávati, co jest jejich, panovníkům společnosti lidské, jen když neutrčí při tom újmy služba našeho Boha; vždyť ani sám Pán, aby dokázal správnost toho, nezdráhal se,⁶⁾ přijav na se člověčenství, platiti ze své hlavy daň. Leč povinni jsou také křesťanští sluhové a dobří věřící, aby spravedlivě a věrně⁷⁾ sloužili svým časným pánům, které jednou budou buď⁸⁾ souditi, setrvají-li tito totiž až do konce v nespravedlnosti, nebo s kterými společně budou panovati, jestli totiž i tito v čas ještě se obrátí k Bohu. Všichni však musí sloužiti lidským a zemským mocnostem až do určené doby, jak je naznačeno sedmdesáti léty, kdy pak Církev bude vysvobozena ze zmatku tohoto

1) Dan. 3, 98—100; 6, 25—27.

2) Jerem. 29, 4—7.

3) Jerem. 29, 10.

4) Řím. 13, 1.

5) Řím. 13, 7.

6) Mat. 17, 24—26.

7) Ef. 6, 5—8; Kol. 3, 22—25; I. Petr. 2, 18.

8) Kor. 6, 2.

světa, jako kdysi byl Jerusalem vysvobozen ze zajetí. A příčinou tohoto zajetí také zemští králové, opustivše své modly, pro které pronásledovali křesťany, poznali pravého Boha i Pána Ježíše Krista a jali se jej ctíti; apoštol Pavel pak poroučí za ně se modliti, i když pronásledují Církev. Pravíť toto: »Prosím tedy především, aby činěny byly prosby, modlitby, přimlavy, díkůčinění za všechny lidi, za krále i za všechny, kteří jsou v úřadech vysokých postaveni, abychom pokojný a tichý život vedli ve vši pobožnosti a čistotě.«¹⁾ A tak oni skýtají Církvi pokoj, jakkoli jen klid časný, aby duševně mohla stavěti domy a sázeti zahrady a vinice. Vždyť, hle, i tebe touto řečí vzděláváme. A tak děje se po všem okrsku zemském za míru králův křesťanských podle slov téhož apoštola: »Boží rolí jste, Boží stavení jste.«²⁾

38. Po oněch sedmdesáti letech, která Jeremiáš tajemně předpověděl, aby předoznačil konec časův, byl v Jerusalemě, aby obraz byl dovršen, znovu vystavěn chrám Boží; ale, poněvadž všechno to se dalo jen obrazně, nebyly ještě vráceny Židům stálý mír a svoboda. I byli později přemoženi Římany, jichž učinění jsou poplatníky. Od té doby, co jim dostalo se zaslíbené země a co začali míti krále, aby nikterak nemyslili, že se naplnilo na některém jejich králi, co jim byl slíbil osvoboditel Kristus, ještě zřetelněji byl jim předpovídán Kristus, nejen samým Davidem ve knize Žalmův, než i jinými velikými a svatými proroky až po zajetí babylonské; i za samého zajetí byli proroci, kteří předpovídali, že přijde osvoboditel všech, Pán Ježíš Kristus. Po uplynulých sedmdesáti letech, když chrám zase již

¹⁾ I. Tim. 2, 1—2.

²⁾ I. Kor. 3, 9.

byl vystavěn, takové utiskování a trápení Židé snášeli od pohanských králův, že jim mohlo býti zřejmo, že dosud nepřišel osvoboditel; ovšem že nepředstavovali si osvoboditele duchového, toužíce jen po osvobození tělesném.

HLAVA XXII.

39. Patero věkův se takto dovršilo. Prvý sahá od počátku pokolení lidského t. j. od Adama, prvního člověka, až po Noema, který si za potopy vystavěl archu; odtud jde věk druhý až po Abrahama, který nazván byl praotcem všech těch národů, kteří následovali jeho víry, který však podle těla byl otcem pozdějšího národa židovského, národa, jenž dříve ještě než ostatní přijali víru křesťanskou, jediný na širém okrsku zemském pravého Boha ctil, národa, ze kterého měl podle těla vyjít Kristus Spasitel. Tyto dva oddíly věkové dolíčený jsou zřetelně ve knihách starého Zákona, o posledních třech pak vyslovuje se i evangelium, ¹⁾ připomínajíc tělesný původ Pána Ježíše Krista. Třetí věk pak sahá od Abrahama až po krále Davida, čtvrtý od Davida až po stěhování do zajetí babylonského, pátý od onoho stěhování až po příchod Pána našeho, Ježíše Krista; a od tohoto příchodu plyne věk šestý. V tomto duchová milost, kterou dříve znali jen patriarchové a proroci, má se zjevití všem národům, i má býti služba Boží úplně nezištná a má se tedy konati nikoli pro časnou odměnu nebo pro blaženost tohoto světa, nýbrž jedině z touhy po věčném životě, ve kterém sám Bůh nám bude odměnou; a takým způsobem v tomto šestém věku duch lidský má se obnoviti podle obrazu

¹⁾ Mat. 1, 17.

Božího tak, jako šestého dne byl člověk stvořen podle obrazu Božího. Tím teprv se naplní dokonale zákon, když naplňován bude nikoli z touhy po časných věcech, nýbrž z lásky k tomu, kdo zákon ten dal. Kdo pak by nesplácel láskou Bohu nejspravedlivějšímu a nejmilosrdnějšímu, který lidi¹⁾ přes všechnu jich nespravedlivost a pýchu napřed tak miloval, že k vůli nim seslal svého jediného Syna,²⁾ skrze něhož vše učinil,³⁾ který neproměnil své bytosti, ale, vzav na se člověčenství, stal se člověkem, aby nejen žil mezi lidmi, nýbrž také pro ně a skrze ně zemřel?⁴⁾

40. A tak zjevil Ježíš Kristus nový Zákon věčného dědictví, ve kterém člověk, obrodil se milostí Boží, může žít život nový t. j. život duchový; tím ukázal zároveň, že jen začátkem byl starý Zákon, ve kterém kromě několika prohlédavých praotců, prorokův a několika skrytých svatých ostatní tělesně smýšlející lid, nemaje smyslu než pro tužby pozemské čekal od Pána Boha odměn pouze časných, kterých se mu také dostalo ovšem jako předobrazení statkův duchových. Proto právě také Kristus Pán, stav se člověkem, povrhl všemi statky pozemskými, aby ukázal jejich lichost, a podstoupil všeliké zločasné, jehož podjímání se také přikazoval, abychom ani v těchto věcech nehledali blaženosti ani v oněch se nebáli neštěstí. Narodil se z matky, která muže nepoznavši, počala a vždy neposkvrněnou zůstala, jako panna počala, jako panna porodila a jako panna zemřela, přece však tesařovi byla zasnoubena, vyladil všelikou domýšlivost na šlechtictví původu

1) Řím. 5, 6—10.

2) I. Jan 4, 9—11.

3) Žid. 1, 2.

4) Skutk ap. 2, 22—23.

tělesného. Narodiv se v městě Betlémě, jež bylo mezi všemi městy júdskými město tak nepatrné, že až po dnes nazývá se jen městysem, ukázal, že nemá nikdo vynášeti se vznešeností města rodného. Chudým se učinil, ačkoliv mu patří vše, ačkoli vše bylo stvořeno skrze něho, aby, kdo v něho uvěří, se nevychloubal pozemským bohatstvím. Nechtěl, aby lidé učinili jej králem, ačkoli všelike stvoření hlásá jeho věčné království, poněvadž nešťastníkům, které od něho odvrátila pýcha, chtěl ukázati cestu pokory. On, který všechny krmí, lačněl; který stvořil všeliký nápoj a který duchovně sám je chlebem lačnicích a pramenem žíznících, žíznil; putováním pozemským zemdlel ten, který nám sám sebe učinil cestou nebeskou; takřka ohluchl a oněměl před těmi, kteří jej tupili, ten, jenž dával němým řeč a hluchým sluch; který osvobozoval od pout nemocí, nechal se spoutati, který biče všech bolestí z těl lidských odstranil, nechal se bičovati, který našemu kříži konec učinil, nechal se ukřižovati, který mrtvé křísil, sám zemřel. Ale vstal zase z mrtvých, aby již nezemřel, abychom smrtí opovrhovali, nikoli však tak, jakoby po ní už nebylo života.

HLAVA XXIII.

41. Upevnil takto své učeníky u víře, zůstal ještě čtyřicet dní s nimi a před jejich očima potom vstoupil na nebesa; ¹⁾ a padesát dní po svém z mrtvých vstání seslal jim (jak byl slíbil) Ducha svatého, ²⁾ který vlil lásku do jejich srdcí, ³⁾ takže nyní nikoli

¹⁾ Skutk. ap. 1, 3—9.

²⁾ Skutk. ap. 2, 1—4.

³⁾ Řím. 5, 5.

jen bez obtíží, nýbrž právě s radostí mohli plnit zákon, který byl Židům dán v desateru Božích přikázání, v tak zv. dekalogu. Tato přikázání pak lze shrnouti v tato dvě, aby každý Boha miloval z celého srdce, ze vší duše a ze vší mysli své; bližního svého pak jako sebe samého. V těchto dvou přikázáních obsažen jest všecken zákon i proroci, jak sám Pán řekl v evangeliu ¹⁾ a jak dokázal svým příkladem. Od té chvíle, co lid israelský ponejprv byl slavil slavnost paschy tím, že zabili beránka a jedli jej a krví jeho pomazali ²⁾ veřejně dveří na ochranu života, od té chvíle, pravím, bylo to padesátého dne, kdy národ israelský obdržel také zákon psaný prstem Božím, kterým jménem, jak už řečeno, vyrozumívati jest Ducha svatého. Zrovna tak také padesátého dne po ukřižování a z mrtvých vstání Páně, co bylo právě pravou paschou, Duch svatý seslán byl na učeníky. A nepřinesl jim už kamenných desek na znamení tvrdých srdcí, nýbrž, když učeníci v Jerusalemě se shromáždili na jednom místě, povstalo náhle s nebe hučení, jakoby dul mocný vítr, a ukázali se jim rozdělení jazykové jako oheň, i začali mluvíti rozličnými jazyky, takže, kdokoli k nim přišel, každý poznával svůj jazyk. ³⁾ Do onoho města totiž z různých krajin scházeli se Židé, kteří znali jazyky rozmanitých národův, mezi které byli rozptýleni. I kázali potom s celou důvěrou Krista a činili mnohá znamení ve jménu jeho, takže, když Petr šel okolo a stín jeho se dotkl mrtvého jednoho, tento obživnuv povstal. ⁴⁾

42. Když Židé uznamenali, kterak ve jménu

¹⁾ Mat. 22, 37—40.

²⁾ II. Mojž. 12.

³⁾ Skutk. ap. 2, 1—11.

⁴⁾ Skutk. ap. 5, 15, kde však se vypravuje, že pouze n e m o c n ě uzdravil Petrův stín.

toho, kterého ukřižovali jednak z nenávisti, jednak z nevědomosti, dějí se tak veliká znamení, byli z nich někteří popuzeni k pronásledování apoštolů, kteří jej kázali, jiní však, divíce se tím více, že se dějí taková znamení ve jménu toho, kterému se posmívali jako přemoženému, činili pokání, a uvěřivši v něho obrátilo se jich na tisíce.¹⁾ Tito nežádali již na Bohu časného zisku a pozemské vlády, nečekali již na Krista, jako vezdejšího krále, nýbrž poznávali drchově a milovali toho, který pro ně a skrze ně samé za svého smrtelného života tolik vytrpěl, jim všechny hříchy odpustil, i ten, že prolili jeho krev, a který jim příkladem svého z mrtvých vstání ukázal nesmrtelnost, ve kterou lze doufat i a které lze žádati od něho. Umrtnivše v sobě žádosti starého člověka a toužíce pouze po životě duchovém prodali, jak nařídil Pán²⁾ v evangeliu, vše, co měli a složili, co stržili, k nohám apoštolův, by z toho udělili každému dle potřeby jeho; v křesťanské lásce a svornosti žijíce, nenazývali ničeho svým, nýbrž vše jim bylo společno i jedna mysl a jedno srdce k Bohu.³⁾ I byli také oni od Židův tělesně smýšlejících pronásledováni a rozptýleni,⁴⁾ takže následkem tohoto rozptýlení byl Kristus hlásán daleko ve světě, jim pak samým se dostalo příležitosti následovati trpělivosti Páně. Neboť on, který je trpělivě snesl, žádal také, aby pokojně trpěli pro něho.

43. Z těch, kteří pronásledovali svaté, byl také apoštol Pavel, a ten nejvíce zuřil proti křesťanům,⁵⁾ ale později, uvěřiv a stav se apoštolem, poslán jest,

1) Skutk. ap. 2, 41 a 4, 4.

2) Mat. 19, 21.

3) Skutk. ap. 2, 44—45; 4, 32.

4) Skutk. ap. 8, 1—4.

5) Skutk. ap. 8, 3 a 9, 1.

aby kázal¹⁾ národům, i vytrpěl více pro jméno Kristovo, než byl učinil proti tomuto jménu. Církev zakládaje mezi všemi národy, kde rozséval slovo Boží, důrazně nakazoval, aby pohané, odstupující od modloslužby a nemohouce sloužiti Bohu tím, že by ihned prodali a rozdělili všechno své jmění, aby dobrovolně aspoň snášeli dary pro chudé mezi svatými, kteří byli v Církvích judských uvěřivších²⁾ v Krista. A tak učení apoštolské učinilo z těchto jako vojáky, kdežto oni byli námezdníky z provincií, mezi něž pak vsulo Krista jako kámen úhelný, zač také od prorokův byl prohlášen³⁾ a v němž obojí jako stěny sbíhající se s různých stran setkati se měli v bratrské lásce.⁴⁾ Ale potom povstala od nevěřících národův proti Církvi Kristově ještě prudší a častější pronásledování i vyplňovalo se den se dne prorocké slovo Páně: Aj, já posílám vás jako ovce mezi vlky.⁵⁾

HLAVA XXIV.

44. Ale vinný keř, který, jak o něm prorokováno a samým Pánem bylo předpověděno, své úrodné révy rozprostřel přes celý okrsek zemský, tím více bujel, čím byl hojněji svlažován krví mučenickou. Když po všech zemích množství mučovníků bylo za víru svou položilo život; ustala konečně království v pronásledování a šíji svou, které pýcha byla zlomena, skláněla, aby poznala a ctíla Krista. Věc nutná byla, jakož také předpověděl Pán, aby keř se ořezoval, odstraňovaly se s něho výhonky ne-

¹⁾ Skutk. ap. 9, 3—23, 12, 2—3.

²⁾ II. Kor. 8 a 9; Skutk. ap. 24, 17.

³⁾ Isaiáš 16. Žal. 117, 22.

⁴⁾ Ef. 2, 11—22.

⁵⁾ Mat. 10, 16.

plodné; tak povstávaly na různých místech rozkoly a kacířstva, která sice honosila se jménem Kristovým, ale hledala nikoli slávy jeho, nýbrž své. V takových protivenstvích Církev však víc a více se tužila a učení a vytrvalost její se osvědčovaly a objasňovaly.

45. O všech těchto věcech četli jsme v proroctvích, která se byla dávno stala, i vidíme, kterak všechny tyto věci se vyplňují, a jak první křesťané, poněvadž jejich vyplnění neměli ještě před očima, věřili, vidouce zázraky, tak nás zase přivodí k víře to, že se všechno nyní naplnilo zrovna tak, jak jsme četli v oněch knihách, které dávno byly sepsány před tímto vyplněním, a ve kterých to, co nyní vidíme, vylíčeno bylo, že se stane v budoucnosti. Ba okolnost tato přivedí nás i k víře, že můžeme očekávat trpělivě a v bezpečné důvěře v Boha, že proroctví, která se dosud nenaplnila, naplní se v budoucnosti. Neboť čteme v Písmě také o pronásledování, která mají přijíti, a především o soudném dni, kdy všichni občané oněch obou říší vstanou z mrtvých a vezmou na sebe svá těla, aby účet položili ze svého života před soudnou stolicí Kristovou. Neboť přijde u velebnosti své moci ten, který dříve ráčil přijíti v nízkosti lidské, a oddělí zbožné od bezbožných, a to nejen od těch, kteří odmítali tvrdošíjně víru v něho, než i od těch, kterých víra byla jalová i prázdná: oněm udělí se sebou samým království věčné, těmto věčné tresty s ďáblem. A jako žádná rozkoš vezdejší nemůže býti nalezena, která by se podobala poněkud jen rozkoši života věčného, kterého se dostane svatým, zrovna tak nemůže se žádné trápení a žádný trest časný přirovnati k věčnému soužení nespravedlivých.

HLAVA XXV.

46. A tak, bratře, posilňuj se jménem a pomocí toho, v něhož věříš, proti řečem těch, kteří se posmívají víře naší, skrze něž mluví ďábel svůdná slova, aby zejména ve smích obrátil víru naši ve vzkříšení. Ale ze sebe samého věř, že, když žiješ i dále žítí budeš, poněvadž přece vidíš, že nyní žiješ, ač tě dříve nebylo. Kde pak byla hmota těla tvého a jeho podoba i sounáležitost údův několik let před tím, než jsi se narodil, nebo než jsi byl počat v životě matky své? Nevyšla-li na světlo tato hmota ze skrytých útrob přírody za neviditelné pomoci Pána Boha a nesrostla-li, zvětšujíc se podle věku, v nynější podobu? Je-li pak věci nesnadnou pro Boha, který v okamžiku celé hrady mračen vyvádí z úkrytu a jedním rázem zatahuje nebe, je-li pak pro něho věci nesnadnou, aby součástky těla tvého, které jednou zde již byly, zase shromáždil, pro toho, který je uměl učiniti, když jich ještě nebylo? Víra tvá budiž tedy statečná a nezvratná: věci, které, jak se zdá, zánikem svým očím lidským mizejí, že zůstávají celé a neporušené pro všemohoucího Boha, který okamžitě, jak se mu zalíbí, beze všech obtíží původní stav jim vrátí, aspoň na kolik za potřebné uzná jeho spravedlivost — aby skládali účet ze svých skutkův lidé v těch tělech, ve kterých je vykonali, a aby v týchž tělech buď odměnění byli proměnou v nebeskou neporušitelnost, aneb, aby v nich došli trestu zkázou svých těl, čemu tak rozuměti sluší, ne že by jejich těla smrtí zhynula, nýbrž že zůstati mají předmětem věčných muk.

47. Utíkej tedy, bratře, v nezvratné víře a ve spravedlivém životě trvaje, oněm mukám, při kterých neumdlévají mučitelé a neumírají mučení, nýbrž v úzkostech smrti nekonečné nalézají umírání.

Rozpal se však láskou a touhou po věčném životě, ve kterém neunavuje práce a klid není nečinností, kde se ozývá chvála Boží bez omrzení a bez ustání, kde nezná duše mrzutosti a tělo je prosto vši strasti, kde tobě samému nebude potřebí, by ti kdo pomáhal, aniž bližní tvůj bude potřeben nějaké tvé pomoci. Vší rozkoší úplným ukojením svatého města bude Bůh, v němž a z něhož bude moudře a blaženě žíti. Neboť, jakož nám byl přislíbil, čekáme a doufáme, že budeme rovni andělům Božím ¹⁾ a že s nimi zároveň budeme viděti tváří v tvář trojjediného Boha, v němž nyní, věříce v něho, chodíme. ²⁾ Neboť, čeho nevidíme, v to věříme, abychom si zasloužili viděti a míti to, več věříme, takže potom rovnost (soubytnost) Otce, Syna a Ducha svatého a jednotu této trojice (ve které, ač jsou ve třech osobách, jsou přece jeden Bůh), nebudeme pouze vyznávati zvukem slov, nýbrž budeme v ní míti již účast, pozorujíce ji nejčistším názorem a nejvroucnějším mlčením.

48. Toto chovej pevně ve svém srdci a vzývej Boha, v nějž věříš, aby tě chránil pokušení ďáblových; a měj se na pozoru, aby k tobě nepřiblížil se nějak tento nepřítel, který hledá ve své zlomyslnosti a na svou útěchu společníků svého zatracení. Neboť se o to snažívá nejen skrze ty, kteří nenávidějí jména křesťanského a mrzíce se, že tímto jménem zabrán už jest veškeren okrsek zemský, posud rádi slouží modlám a kejklům ďábelským, nýbrž směle pokoušívá křesťany také skrze kacíře a rozkolníky, které jsme, mluvíce o jednotě Církve, svrchu připodobili k ořezaným větvím réвовým. Ale často i Židy nastražuje, aby skrze ně pokoušel a sváděl. Před-

¹⁾ Luk. 20. 36.

²⁾ II. Kor. 5. 7.

vším však střež se každý, aby ho neuvedli v pokušení a zmatek lidé, kteří jsou v samé katolické Církvi, jsouce tam trpěni jako pleva až do času, kdy se věje obilí. Neboť Bůh jest k nim shovívavý, aby cvičil a sílil víru a opatrnost svých vyvolených zlo-myslností ostatních, a poněvadž také i z nich mnozí ještě se polepší, a slitující se nad vlastními dušemi, horlivě se vynasnaží, aby se zalíbili Bohu. Neboť »ne všichni sobě podle zatvrzelosti své a nekajícího srdce shromažďují hněv ke dni hněvu, nýbrž mnohé trpělivost všemocného dovede ku blahodárnému pokání.«¹⁾ Ale než se tak stane, zkouší se na nich trpělivost a milosrdenství těch, kteří jsou již na pravé cestě. Uvidíš mnoho pijáků, lakomců, podvodníků, cizoložníků, smilníků a takých, kteří nosí u sebe kouzla oddáni jsouce hadačům, hvězdopравcům nebo vůbec lidem, kteří užívají bezbožných prostředkův, aby předpovídali budoucnost; také uvidíš, že lidé, kteří plní kostely o svátcích křesťanských, navštěvují divadla o slavnostech pohanských a pohled na všechno to bude tě sváděti, abys činil podobně. Co ještě mám říci, že uvidíš, a o čem už beztoho víš? Jest ti zajisté dobře známo, že mnozí nazývajíce se křesťany, dopouštějí se všech těchto neřestí, kterých jsem krátce dotkl a často věci ještě horších. Ale přišel-li jsi snad, abys jaksi v bezpečnosti směl takové věci činiti, velice bys se mýlil a nijak by ti neprospělo jméno křesťana, až souditi začne nejpřísněji ten, který ti ráčil nejmilosrdněji přijíti na pomoc. Předpověděl to totiž v evangeliu těmito slovy: »Ne každý, kdo mi říká: Pane, Pane! vejde do království nebeského, ale kdo činí vůli Otce mého, jenž je v nebesích, ten vejde do království nebeského. Mnozíť mi řeknou v onen den: Pane, Pane! ve jménu tvém

¹⁾ Řím. 2, 4—5.

jsme jídali a pivali.* ¹⁾ Kdo v takých skutcích setrvají, konec všech těch bude zavržení. Vidíš-li nicméně, že mnozí nejen skutků takých se dopouštějí, než i jich zastávají a k nim radí, drž se pevně zákona Božího a nenásleduj rušitelů jeho; neboť nebudeš souzen podle jejich mysli, nýbrž podle spravedlnosti Boží.

49. Přidej se k těm, na kterých vidíš, že milují s tebou tvého Krále; hojně takých totiž nalezneš, jakmile jen sám k nim budeš patřiti. Neboť nesla-li se dosud mysl tvá za tím, zastaviti se v divadle u těch a přidati se k nim, kteří podobně jako ty, se zalíbením pozorovali vozku nebo gladiatora nebo herce, oč větší budeš míti radost, přidružuje se k těm, kteří s tebou spolu Boha milují, za kterého nikdy nebude se styděti tomu, kdo jej miluje, poněvadž nejen sám on nemůže nikdy býti přemožen, nýbrž i své ctitelé činí nepřemožitelnými. Ale nesmíš naději míti ani v dobrých, kteří tě předcházejí na cestě k dobrému nebo tě na ní sprovázejí, poněvadž ani při největších pokrocích nesmíš naději míti v sobě, nýbrž jen v tom, který tyto i tebe ospravedlňuje a činí takými, jakými jste. Na Boha zajisté můžeš se spolehnouti, poněvadž se nemění; v člověku však nikdy rozumně takové bezpečnosti nebudeš hledati. Musíme-li však milovati ty, kteří ještě spravedlivými nejsou, aby se jimi stali, oč více budeme milovati ty, kteří jimi již jsou. Ale jiná věc jest milovati člověka, a jiná svou naději míti v něm; a rozdíl v tom je tak veliký, že Bůh jedno poroučí, druhé zakazuje. Bude-li však ti někdy snášeti ústrky nebo protivenství pro jméno Kristovo a neodstoupíš-li od víry a neopustíš-li cesty pravé, o to větší bude tvá odplata; kdo však povolí ďáblovi,

¹⁾ Mat. 7, 21—22; Luk. 13, 26.

ani menší odplaty nevezme. Než, buď pokorný před Bohem, aby nedopouštěl na tebe pokušení, jež by bylo nad síly tvé.

HLAVA XXVI.

50. Po tomto výkladě otážeš se ho, věří-li ve všechny tyto věci a je-li odhodlán také je zachovávat. Přisvědčí-li k tomu, pokřizuješ jej slavnostně a vůbec s ním naložíš podle církevních obyčejův.¹⁾ Ve příčině svátosti²⁾ pak, kterou přijímá, napřed se mu svátost tato dobře doporučí a potom se mu vyloží, že na ní jest ovšem pozorovati viditelná znamení věcí nadpřirozených, kteréž, ač neviditelné, přece v ní se uctívají, a proto, že nehodí se na tento předmět žehnáním posvěcený hleděti tak, jak se naň hledívá při obyčejné potřebě. Též je třeba, by se mu vyložil význam svátosti této a slov, která při tom slyšel, zejména pak, jak při tom vnitřně působí to, čeho zde sůl³⁾ jest jen vnějším znamením. Při této příležitosti mu také připomeneme, že najde-li třeba něco v Písmě, co by mu znělo smyslné, i když neporozumí smyslu, ať věří přece, že tím se myslí něco duchového, vztahujícího se k dobrým mravům anebo k životu budoucímu. A tak jej v krátkosti poučíme, aby ve všem tom, co by v Písmě svatém neuměl uvést na lásku k věčnosti, ke pravdě a sva-

¹⁾ Srov. IX, 18. Přijetí v katechumenát dělo se takto: Po předchozí přípravné katechesi byl katechumen tázán, věří-li a chce-li zachovávatí přikázání; po té poznamenán znamením sv. kříže a podána mu sůl. Srovnej dle ritualu dnešní obřady při křtu od počátku až po uvedení křtěnce do chrámu.

²⁾ t. j. svátosti soli. Srov. hl. I.

³⁾ t. j. vyložiti jest také; jaký je význam slov spojených s udílením soli, a co skrze ně působí duševní účinek, který jest solí naznačen.

losti a na lásku bliženskou, aby ve všem tom neviděl leč slova nebo skutky obrazné a aby snažil se tomu rozuměti tak, by se vše odnášelo k oné dvojí lásce. A takovým způsobem nebera také slova »bližní« u významu tělesném, bude za bližního svého pokládati každého, kdo s ním může býti v obci Boží — při čemž jedno jest, ať se v ní již objevuje nebo ještě neobjevuje — a nepozoufá nad ničí spásou z těch, které nechává trpělivost Boží ještě na světě a to dle slov apoštolských jen za tou příčinou, aby ještě ku pokání mohli býti ¹⁾ přivedeni.

51. Kdyby se ti zdálo, že příliš dlouhý tento výklad, ve kterém jsem se obracel jako ke přítomnému nějakému katechumenovi, můžeš věc provésti rychleji. Nemyslím však, že by směl výklad býti ještě delší, ačkoliv ovšem hlavně tím se jest spravovati, čeho vyhledává právě skutečný případ anebo co nálada posluchačů nejen sáší, než čeho se snad i domáhá.

Je-li však zapotřebí rychlosti, zde jest příklad, jak bylo by věc zaříditi. Dejme tomu, že zase před námi stojí katechumen a že otázan byv, zase odpověděl, jako dřívější (neboť kdyby třeba tak ani neodpověděl, zajisté aspoň byl by měl tak odpověděti), uspořádáme kratší výklad takto:

52. Vskutku, bratře, veliká a pravá jest blaženost, která se slibuje svatým v životě věčném. Vše, co vidíme, zachází a všeliká nádhera tohoto světa, radost i vědychtivost zahynou i s milovníky svými. Od tohoto zahynutí t. j. od věčných trestů milosrdný Bůh chtěje lidi osvoboditi, ač by sami sobě nebyli nepřáteli a neodporovali milosrdenství Stvořitele svého, vyslal jednorozeného Syna svého, t. j. Slovo své, které jest mu soubytné a skrze které stvořil

¹⁾ Řím. 2, 4.

vše. A neodkládajíc božské své přirozenosti a neodstupujíc v ničem od Otce aniž jakékoliv změně podlehnuvši, Slovo přece vzalo na se člověčenství a v těle smrtelném, jsouc viditelné, přišlo mezi lidi, aby jako skrze jednoho člověka, který byl prvý stvořen, t. j. skrze Adama smrt vkročila v pokolení lidské pro to, že byl po vůli ženě své svedené d'áblem, aby překročili přikázání Boží, zrovna tak skrze jednoho člověka, který jest zároveň Bohem a Synem Božím, t. j. skrze Ježíše Krista, aby zahlazeni byli předchozí hříchové a v život věčný vstoupili ti, kdo věří v něho.

HLAVA XXVII.

53. Všechno, co vidíš nyní, že se děje v Církvi Boží a ve jménu Kristově po všem okrsku zemském, před věky bylo již předpověděno, a jak o tom v proctvích lze čísti, tak zrovna věci ty se naplňují, čím ovšem víra naše sílí se a vzdělává. Přišla kdysi potopa na celou zemi, aby vyhladila hříšníky; ti pak, kteří z ní vyvázli v arše, předobrazovali tajemně budoucí Církev, která nyní se zmítá ve vlnách světa (času, věku) a dřevem kříže Kristova bývá zachránována, aby v nich nezahynula. Předpověděno bylo Abrahamovi, věrnému sluhovi Božím, jednomu to člověku, že z něho vzejde národ, který bude ctíti jednoho Boha, mezi ostatními národy, kteří se klaněli modlám. A všechno, co bylo předpověděno o národě tomto, sběhlo se tak, jak bylo předpověděno. Předpověděn byl v onom národě také Kristus, král všech svatých a Bůh, že vzejde ze semene samého Abrahama podle těla, které vzal na sebe, aby všichni byli také syny Abrahamovými, kteří budou následovati jeho víry. A tak se stalo. Narodil se Kristus z Marie Panny, která byla z toho pokolení. Před-

pověděno bylo proroky, že přibit bude na kříž týmž národem, ze kterého podle těla pocházel. A tak se stalo. Předpověděno bylo, že vstane z mrtvých. Vstal z mrtvých a podle předpovědění prorokův vstoupil na nebesa a učeníkům svým seslal Ducha svatého. Předpověděno bylo a to nejen proroky, než i samým Pánem Ježíšem Kristem, že Církev jeho obsáhne všecken okrsek zemský, šířena jsouc mučenictvím a utrpením svatých, a předpovědění toto stalo se v době, kdy jméno Kristovo bylo pohanům neznámo a těm, kteří je znali, jen na posměch. A hle! působením zázrakův, které konal buď sám nebo skrze sluhy své, nyní, kdy se hlásá a věří toto učení, předpovědi již se naplňují a již i králové země, kteří pronásledovali dříve křesťany, nyní sklonili šíje své pode jeho jména Kristova. Předpověděno jest také, že vzejdou z jeho Církve kacírstva a rozkoly a že jménem jeho, kde budou jen moci, budou hledati slávy nikoli Kristovy, než své. I to se naplnilo.

54. Naplní-li se také ještě i ostatek proroctví? Jest zřejmo, jako tyto předpověděné věci se naplnily, že také tak nastanou ještě pronásledování spravedlivých a den soudný, který při z mrtvých vstání oddělí zlé od dobrých a to nejen ty, kteří jsou mimo Církev, nýbrž zaslouženému ohni odevzdá i plevy, jež jsou v Církvě samé, která je trpělivě musí snášeti. Také ti, kdo domnívajíce se, že tělo, které setlí, nemůže z mrtvých vstáti, posmívají se z mrtvých vstání, vstanou z mrtvých ve svém těle; i ukáže jim Bůh, že těla, která uměl stvořiti, když jich ještě nebylo, umí také okamžitě vzkřísiti tak, jak bývala. Všichni věřící však, aby panovali s Kristem, vstanou z mrtvých ve svém těle a to tak, že bude zároveň tělo jejich obdařeno neporušitelností andělův, aby podle přípovědi Páně rovni byli andělům a jej bez ustání a bez omrzení chválili, žijíce věčně v něm

a z něho a v také radosti a blaženosti, jakou nemůže nikdo ani vysloviti ani si pomyslit.

55. Ty tedy, víru maje, střež se pokušení (ďábel neustále hledá, koho by s sebou strhl do zahynutí věčného), aby nepřítel nesvedl tebe ani skrze pohany, kacíře, kteří jsou mimo Církev, ani skrze ty, kterých bezbožný život v Církví samé vídáš, ani jedni se oddávají rozkošem hrdla a požitku, jiní zase kochají se v necudných radovánkách a lichých, nedovolených rozkošech, opět jiní pak se shánějí po divadlech, kejklích bezbožných a kouzlech nebo zálibu nacházejí v přepychu, nenasytné touze po bohatství, pýše a vůbec v nedovoleném způsobě života. Těch nenásleduj, ale spíše přidávej se k dobrým lidem, které snadno nalezneš, budeš-li sám jak oni. Cti a miluj Boha s nimi zároveň, odměny za to nedbaje; budeť zajisté odměnou úplnou nám On sám, až v onom životě budeme požívati jeho dobroty a krásy. Leč Boha sluší milovati, nikoli tak, jako milujeme něco viditelného, než tak, jako milujeme moudrost, pravdu, svatost, spravedlivost, přátelství a jiné ctnosti, a to zase ne tak, jak se tyto ctnosti objevují na člověku, než tak, jak se jeví v samém prameni neporušitelné a nezměnitelné moudrosti. Kdo tyto ctnosti milují, těch následuj a tak skrze Ježíše Krista, jenž se stal člověkem, aby byl prostředníkem mezi Bohem a lidmi, dojdeš smíření s Bohem. Nemysli však, jak zlí lidé vcházejí ve zdi kostela, že tak také jednou vejdou do království nebeského; neboť svým časem budou vyloučeni, neobrátili se na cestu pravou. Následuj tedy lidí dobrých, snášej zlé trpělivě a miluj všechny, neboť nevíš, jaký bude zítra, kdo dnes je zlý. Nemiluj však jejich nespravedlnosti, ale miluj je samy, aby se naučili oni také spravedlnosti, neboť přikázána jest nám nejen láska k Bohu, nýbrž i láska k bližnímu, a na těch obou

přikázaních zákon záleží i proroci. Zákonu však neplní, kdo darem nedostal Ducha svatého, rovného Otci i Synu, neboť trojice tato jest Bůh. A na tohoto Boha skládejme všechnu svou naději. Na člověka, budiž on kdokoli, nikdy jí neskládejme. Něco jiného zajisté jest ten, kdo nás ospravedlňuje a něco jiného jsou ti s kterými spolu býváme ospravedlňováni. Dábel nepokouší pouze žádostivostí, nýbrž i strachem z pronásledování, z mučení a ze samé smrti. Cokoli pak člověk vytrpí pro jméno Kristovo a pro naději života věčného a to s vytrvalostí, za to vše dostane se mu hojně odměny; kdyby však povolil ďáblu, byl by s ním zavržen. Skutky milosrdenství, zbožnosti a pokorou dosahují však věřící toho, že nedopouští Bůh, aby byli pokoušeni věrní sluhové jeho nad síly své.

OBSAH.

	Strana
Předmluva	5
Úvod	9

Kniha o vyučování katechumenův.

Hlava I. Augustin vyhovuje prosbě jahna, zvaného Deo-gratias, jednak z přátelství osobního, jednak — a to hlavně — z povinnosti, ježto jde o prospěch Církvě	13
Hlava II. Jak toho dovést, abychom vyučovali s radostivostí	14
> III. Pořádek a cíl výkladu; Zákon starý náznakem nového	17
Hlava IV. Posledním cílem vyučování navést posluchače k milování Boha	19
Hlava V. Na bázni před přísnoští Boží buduj lásku k Bohu. Kdo přišel z jiných pohnutek, aby stal se křesťanem, buď s ním jednáno dle těchto pohnutek	23
Hlava VI. U vypravování nutno uvést příčiny i důvody, jakož i příčinnou souvislost jednotlivých příběhův; a při tom v řeči i jednání měj stále na zřeteli konečný účel — lásku Boží	24
Hlava VII. Po té přijde se k výkladu o naději, o pokuše-ních i pohoršeních v Církvě a mimo Církev	25
Hlava VIII. Jak jednati s mužem vědecky vzdělaným	27
> IX. Jak jednati s grammatikáři a řečníky	30
> X. a XI. Jak dosíci a udržeti radostivost mysli za vyučování. Příčiny rozmrzelosti a nechuti; lék proti tomu; co činiti, pochybíš-li za výkladu	32 a 35
Hlava XII. Přistoupíš-li s opravdovou láskou ke svým po-sluchačům, věci všední a staré budou se ti zdáti no-vými	38
Hlava XIII. Co činiti, nezajímá-li výklad náš posluchače, buď že mu nerozumí, nebo že je unaven	39

Hlava XIV. Jak zaplašiti rozmrzelost, že příchodem katechumenovým vyrušen jsi byl z jiné práce, roztrpčenost myslí nad nastalým pohoršením, zármutek nad chybou nebo hříchem nějakým, jež jsi spáchal	42
Hlava XV. Rozdílné nastrojení myslí před rozdílnými posluchači, dle nichž řídí se úvod, postup i závěr výkladu. Lépe je vzorný výklad slyšeti, nežli čísti napsaný	45
Hlava XVI. Vzor katechese úvodní: O hříšných tužbách i snahách synů tohoto světa	47
Hlava XVII. Liché pohnutky (přízeň lidí, výhoda, zisk), pro něž mnozí chtějí státi se křesťany. Po té počíná delší katechese přípravná	49
Hlava XVIII. Bůh, tvůrce nebe i země; stvoření člověka; první hřích	52
Hlava XIX. Zlí a dobří; potopa; povolání Abrahama; patriarchové	54
Hlava XX. Lid israelský v Egyptě, na poušti a v zemi zaslíbené	58
Hlava XXI. Zajatí babylonské; znovuzřízení chrámu jerusalemského; proroci	61
Hlava XXII. Šestero věků; vtělení Syna Božího	64
Hlava XXIII. Soslání Ducha sv.; Židé stávají se křesťany; apoštol Pavel; obrácení pohanů na víru	66
Hlava XXIV. Pronásledování Církve; vítězství křesťanství; bludy a rozkoly; příchod Kristův k soudu	69
Hlava XXV. Závěrečná napomenutí a výstrahy	71
Hlava XXVI. Jak se dělo přijetí v katechumenát; druhý kratší vzor katechese	75
Hlava XXVII. Pokračování v katechesi a zakončení	77

